د پښتنو نسلي څېړنه

ستډي سنټر

Ketabton.com

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

یونیورسټۍ تصویر

د چاپ حق له لیکوال سره خوندي دی

د کتاب نوم	:	د پښتنو نسلي شجره
مؤلف	:	اثرجان
سن اشاعت	:	مئی ۲۰۱۲
تعداد	:	۵۰۰
قیمت	:	۱۵۰ روپۍ
کمپوزر	:	تنویراقبال
ناشر	:	جدون پرېس، پېښور
درک	:	پښتونخوا سټډی سنټر عبدالولي خان پوهنتون، مردان
موبائل	:	0345-9333150
برېښنا لیک	:	asarjan123@gmail.com

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

شمېره	عنوان	مخ
۱	سریزه	9
۲	فن تاریخ او نسل انسانی	14
۳	د لفظ افغان څېړنه	17
٤	د لفظ پښتون څېړنه	21
٥	پښتون نسل	25
٦	پښتانهٔ هن دی	26
٧	پښتانهٔ ساکا دی	27
٨	پښتانهٔ عبرانیان دی	28
٩	پښتانهٔ یونانیان دی	29
۱۰	پښتانهٔ آرمنیان دی	30
۱۱	پښتانهٔ قبطیان دی	31
۱۲	پښتانهٔ بنوقطوره دی	33
۱۳	پښتانهٔ آریا دی	34
۱٤	آریا په کلتوری توګه	34
۱٥	آریا په ژبوی توګه	35
۱٦	پښتانهٔ مخلوط النسل دی	41
۱٧	پښتانهٔ بنی اسرائیل دی	43
۱٨	د اسرائیلیانو لنډ تاریخ	44
۱٩	د پښتنو او اسرائیلیانو عمومی مطابقی جدول	54
۲۰	پښتو ژبه	63
۲۱	د انډویورپی ژبو جدول	66
۲۲	د پښتو ژبې خصوصیات	71
۲۳	د انډویورپی ژبو نه مخترع شوې اسرائیلی ژبې	74
۲٤	د افغانانو ابتدا	77
۲٥	مهاجناپاداس	78
۲٦	اترپاتها	80
۲٧	د لفظ افغان لرغونتیا	81
۲٨	د قېس په بابله لنډه څېړنه	84
۲٩	د قېس مختلفې شجرې	87
۳۰	د بحث نچوړ	92
	==== دوېمه برخه ====	100
۳۱	د سامی او آریائی ژبو لنډه پېژندګله	101
۳۲	د پښتو نورو ژبو سره مشترکه لسانی جدولونه دراوړی	107
۳۳	سومیری	109
۳٤	سامی	112
۳٥	یورپی	117
۳٦	ترکی	119
۳٧	ایرانی	120
۳٨	سنسکرت	122

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۹	اوېستا	123
٤٠	اويستا او سنسکرت سره متقابل د پښتو ژبې منفرد تګلاره	126
٤١	G2C Haplogroup	
٤٢	عکسونه / نقشې	
٤٢	کتابيات	

انتساب

د ستر څېړن کار دکتور حبيب الله تږی په نوم

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

د پښتون قام د نسلي تشخص په اړه ډېر څۀ لیکلي شوي دي. د لوے سختن مننه چې اوس دې لیکلو د مطلق نقل نه څو ګامه وړاندې د علمي تحقیق او تنقید لاړ اختیار کړې ده او چې چرته علمي تنقید راشي نو هلته حقائق په خپله برسېره کېدل شروع شي. هم دا وجه ده چې نن کۀ د اسرائیلي نظریې منونکي دي او کۀ د آریا، دواړو په خپلو مقابل وړاند پزونو علمي انتقاد سره سره خپل وړاند پزونه هم د سائنسي دلائلو په بنسټ سنجول شروع کړي دي او هغه روایات چې د پرله پسې نقل له کبله ئې د تقدس شکل اختیار کړے وۀ. اوس ئې دوی په خپله په غندنه بوخت دي. ځکه چې د علم په مېدان چې تر څو یو خبره پخه شوې نۀ وي هیڅ کله هم حتمي نۀ شي منلے کېدے. کۀ هغۀ د قېس شجره وي او که د پکت افسانه.

د دې کتاب وړومبۍ برخه زما په اردو (ژبه) کښې په "دلزاک" قبیله د لیکلي شوي تاریخ د یو باب ژباړه ده.

هر کله چې د دغه کتاب د عمومي بحث سره سره دې کښې د پښتنو د نسل په اړه لنډ بحث هم علمي حلقو خوښ کړے وۀ، نو د دې ډاډګیرنې په وجه ما اوغوښتل

چې خپلې درنې مورنۍ ژبې (پښتو) ته دا برخه سره د تشریحي حواشیو راواړوم.

د کتاب دوېمه برخه په لساني مطابقي جدولونو مشتمله ده. یقیناً دې کښې به هیڅ مبالغه نۀ وي چې دا وخت په مخ د زمکې صرف پښتو یو داسې ژبه پاتې ده چې د ژبو د هر تېر سره مطابقي اړوند لري. تر دې چې د سومیرۍ ژبې (چې پوهان ئې په مړو ژبو کښې شمیري او د خپل انفرادیت له کبله ئې د ژبو له یو تېر سره هم نۀ تړي) سره هم لکه د اکادۍ ژبې مطابقي اړوند لري، حال دا دے چې اکادي د سومیرۍ انجذابي شکل ګڼلې شي، خو چرته پښتانه او چرته سومیر (علاقه او ژبه)؟

هم دغه حال د سریانۍ ژبې سره (چې دا وخت په اصلي او خالص شکل د معدومتیا په حال ده او د ترکۍ، عراق او شام په یو څو کلو کښې وئیلې شي) د پښتو د مطابقي اړوند دے.

دغه راز آشوري، عبراني، قبطي او عربي ژبې هم پښتو سره مطابقي تړون لري.

بل طرف ته د ترکي (تېر) ژبو نه آزربائي جانۍ او نورو نوعو سره جوړ لساني تړون هم په دې خبره دلالت کوي چې پښتو لکه د ژوندو ژبو موثر انجذابي قوت لري او دا قوت

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې خبرې غماز دے چې پښتو صرف هغه ژبو له په خپل لمن کښې ځاے ورکوی چې د دې انجذابی قوانینو ته د غاړې اېښودو توان لری.

د ژبو له ټبرونو نه یو دراوړی ټبر هم دے. دا یو خوندور حقیقت دے چې په پښتو کښې ډېر ټکی داسې دی چې په ماده او معنی دواړو یو شان د دراوړی ټبر په براهوی نوعه کښې مستعمل راروان دی.

تر څو چې د انډویورپی سترې ډلې خبره ده پښتو کښې د دې ډلې د ټولو ټبرونو د ژبو مطابقی ټکی موندی شی. کهٔ هغه یونانی، لاطینی یا انګریزی وغېره ژبې دی.

په آریائی او ایرانی ټبرونو کښې د پښتو ژبې میلان او ژبوی تړون د ایرانی ټبر سره واضحه دے او په ایرانی ټبر کښې ئې هم د لرغونو نوعو لکه ګیلکی، لری او اویستا سره مطابقی اړوند زیات دے. یقیناً دا تړون د پښتو ژبې په قدامت جوت دلالت کوی او مونږ ته د دې ژبې علمی ارزښت په ډاګه کوی. چې دا ژبه د پرمختګ په کلهم جزئیاتو مشتمله ده. او د سنسکرت، اوېستا، سومیرۍ او نورو لرغونو ژبو برعکس څکه ژوندۍ پاتې شوې ده چې دې نهٔ یواځې لکه د ژوندو ژبو د نورو ژبو اثرات قبول کړی دی بلکې په هره ژبه ئې خپلې اغیزې هم غورزولی دی. دا

بئیله خبره ده چې په دې دوېم حقیقت ډېر کم کار شوے دے.

دغه شان پښتو د ګرامر په جمله صنعتونو کښې د آریائی ژبو نه د خپل انفرادیت اظهار قدم په قدم کړے دے. لکه واؤ د جمعې چې د سامی ژبو خاصه ګڼلے شی، په پښتو کښې عام مستعمل دے. یا سامی حروف جاره شو یا لکه اسمائے اصوات شو. دا یو لویه موضوع ده، خو زمونږ ژبه صرف په دې هم اکتفا نهٔ کوی، د آریائی ژبې "دال" کهٔ د اوېستا برعکس په لام بدلوی نو حرف "غ" هم د خپلو حروفو په لښکر کښې د حرف اصلی په توګه لوبوی.

پښتنو په ایران او هندوستان باچائی کړی دی، دې قام د زال او رستم د وختونو نه واخلې تر دا دمه ستر قامی او علمی مبارز زېږولی دی. بل طرف ته ایرانیان شاه پسنده او اباپسنده قام دے. دوی تل خپل ملی اتلان د مبالغې تر حده ستائیلی دی. خو چې خبره پښتنو ته راشی نو تل ئې د دېوانو په اولاد یاد کړی دی. حال دا دے چې د "دیو" کلمه د دوی په لغت کښې تر اوسه د کرکژن ذات دپاره مستعمل ده. هم دغه کلمه په پښتو کښې هم په دغه معنا مستعمل ده. خو بل طرف ته هندی آریاګان "دیو" بزرګې هستۍ ته وائی.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه حال دپکت هم دے چې تفصيل به ئې تاسو مخکښې په خپل مقام ولولئ. تر څو چې د لسو قبيلو د جنګ خبره ده نو د دې په بابله روايات د تحقيقي غوښتنو برعکس په مکمله توګه افسانوی هئيت لرې. ځکه چې نۀ تر اوسه د دې جنګ د مقام تعين شوے دے. نۀ ئې د زمانې او نۀ ئې څۀ نور تفصيلات ترلاسه دی.

په اخر کښې زۀ د دې کتاب د تکميل په لړ کښې د پروفېسرډاکټر محمد همايون هما او ډاکټر اسرار صېب په حوصله افزائۍ او علمی کمک خصوصی شکريه ادا کوم، او د سائل صېب په دې شعر خپل کلام راغونډوم:

خلق کندرې لټوی ته ورشه هم پښتونه
کۀ چرته تۀ هم پکښې خپله استانه پېدا کړې

د علم تاريخ بنيادی محرک د انسان د خپل تېر وخت سره موروثی تړون دے. په ورومبی کښې دې فن د انسانی کلتور په چوکاټ کښې د داستانونو په شکل رواج لرلو. چې قامی يادونې به پکښې د قيصو په شکل نوی کُول ته سپارلی شوې. بيا چې کله انسان بتدريج د ليک لوست فن زده کړو نو د خپلو نورو امروزه ضروورياتو سره سره ئې دغه قامی يادونې هم په مختلفو څيزونو د ليک په شکل ساتل شروع کړې.

عموماً به دغه يادونې د دينی، روحانی يا قامی مشرانو د ژوند په حالاتو پورې اړه وې. چې به د تحقيق، تدقيق او د ضابطو نه پرته د مينې او عقيدت په پېرزونو مشتملې وې. هم له دې رجحان له کبله به قامی يادوئنو د تاريخ په ځاے د افسانو شکل اختيار کړو. بيا چې هر کله انسان د حسی شعور په وجدان علوم کوټلی کول شروع کړل نو د نورو فنونو په څير ئې فن تاريخ هم په نوی قواعدو او تصوراتو مزين کړو. او نن دې فن د يو سائنسی علم شکل اختيار کړے دے. هم دغه وجه ده چې نن تاريخ د ژوند د هر اړخ احاطه کښې بوخ دے، او د انسانی

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

تهذیب د هغه ټولو اجزاؤ په ضبط تحریر راوړلو کښې مشغول دے. کومو چې د بنی نوع انسان د موجوده تمدن تشکیل کړے دے. اوس تاریخ ګڼ علوم لکه سماجیات، الهیات، بشریات، نفسیات، لسانیات، معاشیات، فلسفه او علم آثار قدیمه په بشپړه توګه د ځان سره ملګری کړی دی. هم له دې کبله چې کله مونږ د یو قام یا قبیلې تاریخ لیکونو د هغه ټولو امورو او عواملو جائزه اغستل راله لا زم شی. چې د دغه قوم د عروج او زوال په اړه متحرک پاتی شوی وی.

انسانی معاشره د ګڼو نسلونو مجموعه وی او دا مجموعه د قوم تشکیل کوی. نسل د یو خاندان یا قبیلې داسې ډلې ته وئیلی شی چې د یو نیکهٔ اولاد وی. دا ډله عموماً په رنګ، شکل، قداو عاداتو کښې یوشان والے لری. برعکس د نسل، د یو قوم تشکیل د مختلف نسلونو د باهمی اشتراک نه کیږی چې عموماً د علاقې، مذهب یا تهذیبی اقدارو وغیره په ډاډ جوړښت مومی.

په وړومبی کښې به نوع انسان په درې ډلو منقسم ګرزولے شو. چې بالترتیب به په بنی حام، بنی سام او بنی یافث یادېدل. دا تقسیم د هغه مذهبی روایاتو نه ماخوذ وهٔ. چې د هغې په وینا د طوفان نوح نه پس د انسانانو

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

نسل د هغوی د باندنی ځامنو نه خور شوے وۀ. هم په دې وجه نوح ته آدم ثانی وئیلی شی خو په دې روایت کښې د نوح د هغه منونکو د اولاد هیڅ ذکر نشته چې دوی سره ئې په کشتۍ کښې نجات بیا موندے وۀ.

جدید څېړن کار د مختلف قومونو د نسلی څېړنې په حقله ژبې له جوت اهمیت ورکوی. د دې حضراتو په خیال قبائل او قومونه د ژبې د اختلاف په وجه وجود مومی. د یوې اندازې د مخې دا وخت دنیا کښې د شپږنیم زرو نه زیاتې ژبې وئیلی شی[1]. د لسانیاتو څېړن کارو د اوږد تحقیق نه پس د ژبو په بنیادی او عمومی توګه درجه بندی کړې ده. مونږ به د پښتنو د نسلی اصالت په اړه په دې موضوع بحث کوو تر څو چې د افغانانو د تاریخ تعلق دے، د آسانۍ د پاره دا مونږ په دوو برخو کښې تقسیمو.

(۱) قبل از اسلام (۲) بعد از اسلام

[1] د ملل متحد د مرتب شوی تجزیو مطابق تر 2005 پورې په دنیا کښې 6909 ژبې وئیلی شوی. په دې شمېر کښې 473 ژبې داسې وې چې د مړینې په حال وې. په دې نسکورو ژبو کښې 182 ژبې امریکائی، 152 ژبې اوقیانوس، 184 ژبې ایشیائی. 146 ژبې افریقائی او نهه ژبې اروپائی وی په دې شمېر کښې داسې ژبې هم وې چې ویونکی ئې یو څو سوه پاتی شوی دی. (بی بی سی)

(۱) قبل از اسلام:

د افغانانو پخوا له اسلام تعلق په بنیادی توګه د عمرانی ارتقاء د هغه مراحلو سره دے چې د کومو د تېرېدو نه پس چې دوی په اسلام کښې رادننه شوی دی. په دې لړ کښې به مونږ د دې قام په نسل، ژبه، مذهب، لرغونی مساکنو او په زړو روایاتو او واقعاتو د لیکلو هڅه کوو. خو زیاته مناسبه به وی چې وړاندې مونږ د دې قام د مختلف نومونو لکه افغان، پښتون، پټهان او سلېمانی په بابله د محققینو وړاندېزونه څۀ قدرې قلم ته وسپارو.

افغان:

د دې نوم مختلف تاویلونه شوی دی، کۀ چرې مونږ د دې ټولو تاویلاتو جائزه واخلو نو باوجود د اختلافه په دې کښې په یو نکته اتفاق موندلی شی. چې هغه د دې نوم اوۀ زړۀ ورتیا باهمی نسبت دے.

د روشن خان په خیال د لفظ افغان مآخذ عبرانی ټکے "اب" دے. چې دا اعزازی او تعظیمی نوم دے. دا په

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنی اسرائیلو کښې د ښاغلو او غشتلو د پاره مستعمل وۀ. د بېلګی په توګه یوآب اب یشے وغیره.[1]

د خوشحال خان[2] مطابق د سلېمان په زمانه کښې د ملک طالوت زوی ته دا نوم (افغان) ورکړے شوے وۀ. "اُف" په عبرانۍ ژبه کښې نیونکی ته وائی او "غان" د یو دیو نوم وۀ.

د نواب اکبر خان هوتی دڅېړنې تر مخې لفظ "افغان" په مخصوصه توګه د بنی اسرائیلو د بن یامینی قبیلې د پاره وضع شوے وۀ. د دې قبیلې د مورث نوم اسفانلیاس افودا وۀ.[3]

دغه شان بعضې مؤلفینو د حضرت اقبال لاهوری خط نقل کړے دے چې په دغه خط کښې شاعر مشرق د قاضی میراحمدشاه رضوانی په حواله سره لیکی چې لفظ "فغ" په زړه فارسۍ کښې په معنی د بت مستعمل وۀ او افغان کښې الف سالبه دے. چونکې چې فارسۍ کښې د مېشت په وخت د دې قوم افراد د بت پرستۍ نه بېزاره وو په دې وجه "افغان" سره مقلب شو.[4]

---

1 تذکرہ افغانوں کی اصلیت اور اُن کی تاریخ – از روشن خان
2 دستار نامه
3 په حواله د "پشتون کون" از پروفېسر پرېشان خټک
4 حکیم نجم الحسن رامپوری، اخبار الضادید په حواله د محمد اقبال خان تاجه خېل مؤلف تاریخ نیازی قبائل

د صاحب آئمة الافاغنه مطابق دا لفظ په اصل کښې ابناجاه دے، چې بتدریج افغنه شوے دے، دې د ارمیا ځوی وۀ او د ارمیا اسرائیلی نوم جوجده وۀ.[1]

د مستشرق بیلیو په خیال د لفظ افغان اصل "البان" دے چې په لاطینۍ ژبه کښې غر ته وئیلی شی. د دې ټکی یو معنی "سپین" هم بیان شوې ده. رومیانو به ارمینیاتو ته البان یا الوان یعنی غرځنی وئیل[2]. د کروسنسکی په خیال حرف "ل" په "غ" او "با" په "واو" بدل شو. دغه شان د البان نه اغوان جوړ شو[3]. دا هم وئیلی شی چې په یونانی ژبه کښې "اغوان" د غرئیزې سیمې خلقو ته وائی. د یو روایت تر مخه د شېروان او قره باغ په علاقو کښې د لویو لارو ساتندو والو ته به اغوانیخ وئیلی شو. بعضې مورخینو دې طرف ته ذهاب کړی دی، چې په اصل کښې دا لفظ د ازبک ژبې د اواګان "Avagan" نه معرب دے. چې معنی ئې "اصلی" ده. د حضریاتو د ماهرینو څېړنې ښائی چې دا ټکی په وړومبی ځل مونږ د ابګان په شکل د ساسانی حکمران شاه پور اول د نقشی رستم په ډبرو مومو. د ډبرو ټکی دی "ګونډیفر ابګان

---

1 په حواله د "تاریخ نیازی قبائل" از محمد اقبال خان تاجه خیل
2 پښتانهٔ .. از ډاکټر حبیب الله تژی
3 په حواله د "پښتانهٔ" از ډاکټر حبیب الله تژی

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسماد" د دي جملي مفهوم تر اوسه نهٔ دے تحلیل شوے. دا ډبرې په دریمې صدی عیسوی کښې ددې حکمران په امر لیکل شوې وې.

د ساسانی لړۍ شاپور دریم هم په خپلو شاهی ډبرو کښې د "اباګان" په نوم د یو قوم ذکر کړے دے. لرغونی چینی سیلانیانو د موجوده شرقی افغانستان په تذکرو کښې د "اپوکین"[1] نومې یوې توریالې قبیلې ذکر کړے دے، ماهرین السنه دا ټکی دا فغان معرب ګرځوی.

په قدیمی هندی تذکرو کښې د دې ټکی مماثل د وراهامهیرا په "براهت سمیتا" کښې موندلے شی. لیکونکی دا کتاب د جغرافیې او فلکیاتو په موضوع په شپږمه صدی عیسوی کښې لیکلی وو. مهیرا په دې کتاب کښې د هندوستان د جغرافیائی حدودو نه علاوه د هغه زمانې د قامونو ذکر هم کړے وهٔ. په دغه ذکر شوی قامونو کښې د "اواګان" Avagan په نامه د یو قام ذکر هم شوے دے. د دې نوم (یعنی اواګان) د افغان نه غوره متبادل موندل مشکل دی.

زما (مؤلف) په خیال افغان په اصل کښې د افګن نه معرب دے. افګن په فارسۍ کښې د غشتلی او ارتاو

[1] په حواله "پښتون" از ډاکټر حبیب الله تژی

Pukhto.Net

خونکی په معنی استعمالیږی. چونکې د افغانانو زړهٔ ورتیا په هره زمانه کښې بې مثله پاتې شوې ده، په دې وجه د مادیانو له خوا د افګن په اعزازی لقب مقلب شوی وو. بیا بتدریج دا نوم بتاویل اطلاق علی القوم "افګان" شو. او د کثرت استعمال په وجه د وخت سره د "افغان" په موجوده شکل کښې مروج شو.

پښتون:

په افغانانو کښې د وړومبی نه دا قاعده راروانه ده چې څنګه دوی په اجتماعی توګه ځان ته افغانان وائی، دغه شان په انفرادی توګه هره قبیله ځان په پښتون خواخوی. دغه وجه ده چې د افغان او افغانستان په شان پښتون او پښتونخوا هم د زړو وختونو مستعمل راروان دی. د تتبع نه پته لګی. چې ماده اصلی د دې لفظ "پشت" ده. یعنی حروف اصلی ئې پ،ش،ت دی. خو د ش په ځائے "ښ" هم د عمومی متبادل په توګه رواج لری. یعنی پښت هم وئیلی شی. مغربیان وغیره د حرف "ښ" په ځائے "ک" استعمالوی، په دې لحاظ اصل کلمه "پخت" ګڼلی شو چې مغربیان ئې پکت لیکی او وائی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د روښان خان د څېړنې تر مخې د "پښت" کلمې اصل عبرانی دے. د بنی اسرائیلو په تاریخ کښې "بنی پښت" یو نوموړی خېل تېر شوے دے. دا خېل په لوړو دولتی مراتبو فائز او د جنګیالی صفاتو حامل وۀ.

د بعضې محققینو رائې ده چې دا د عبرانی ټکی "پاشت" نه مشتق دے چې معنی ئې "وېشلی شوی" ده یعنی د بنی اسرائیلو جزومنقسم.

دا هم وئیلی شی چې څنګه د مشرقی کلیسا یوې ډلې په ۲۰۰ء کښې د مغربی روایاتو سره د اختلاف په وجه د سوریا (شام) په ښار الروحا کښې د سریانئ کلیسا بنیاد ایښودے وۀ او د انجیل په بابله ئې خپل تعبیرات د "پشتینا Pashteena" یعنی ساده تعبیراتو په نامه موسوم کړی وو[1]، دغه شان دا قوم هم خپل ساده و ارفع روایاتو یعنی "پښتونولئ" په وجه پښتون مشهور شو. پوښتون شاعر څۀ ښۀ وئیلی دی.

ساده دی اندازونه کړه شډل شډل کتل
دا چا وې چې انداز د پښتنو مۀ زده کوه

په جدید اروپائی څېړن کارو کښې د اکثر ګوند دا خیال دے چې پښتانۀ په حقیقت کښې هغه پکتیا قبیله

[1] بحواله تاریخ نیازی قبائل از محمد اقبال خان تاجه خیل

ده چې ذکر ئې په رګوئید کښې شوے دے. دا قبیله د هندی آریاوٗ د دریو منځګرو څانګو نه یوه وه، د دې وړاندېز د پرمختګ په کتنه کښې بعضې محققینو د هیروډوټس د سپل نامې نه هم حوالې ورکړی دی، دې مورخ او سپلانی په خپلې سپل نامه کښې د پکتویس په نوم د یوې قبیلې ذکر کړے دے. دغه شان د بعضې اروپائی څېړن کارو په خیال د "پشت" کلمې اصل بخد دے. بخد قبیله د آریاوٗ د باختری څانګې نه وه. دا قبیله په بلخ کښې اباده وه. د دوی په رائې بلخ هم په اصل کښې "بخد" وۀ.

پټان / پټهان:

دا افغانانو ته د نورو قامونو له طرفه ورکړے شوے نوم دے. د پښتون برعکس افغانان په خپل مابېن کښې د پټان په توګه خپل نسلی شناخت نۀ خوښوی، د دې نوم د وجۀ تسمیه په بابله مختلف روایات دی.

د افغان مورخینو په خیال پټان په اصل کښې بطان دے[1]. چې د کشتئ په لاندې حصه کښې لګېدلې لرګی ته

[1] د عربو لغت کښې د البطن معنی ده، د هر څیز دننی برخه، البطان هغه څادر ته وئیلی شی چې په اس باندې د مچانو له څاری له کبله اچولی شی، بطانة د کپړې استر، راز ته وئیلی شی. ابن اثیر په خپل تالیف "اللباب فی تهذیب الانسان" کښې "بطان" د طریشیت په سیمو کښې د

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

وئیلی شی. دا نوم له دربار رسالت نه قیس عبدالرشید ته ورکړے شوے وۀ.

د مغلی دور د مورخینو مطابق اسم پټهان هندوستانی ښار پټنه ته نسبت لری، په دې وجه چې کله افغانانو په هندوستان باندې یرغلې شروع کړې نو د رومبی مستقر په توګه ئې په پټنه کښې ودانی سازې کړې وې. په دې وجه نورو قومونو پښتانۀ په پټهان ونومول.

د خان خوشحال خان د ځېړنې تر مخه پښتنو ته د پټهان نوم د محمود غزنوی له خوا د سومنات په غزا کښې د بې مثله مړانې په وجه ورکړے شوے وۀ.

ظفر کاکاخیل (مرحوم) دا یو لسانی اصطلاح ګڼی چې د پشتانه یا پښتانه روان شکل دے. د فارسۍ په بعضو کلمو کښې موجود ټکی لکه ش، ت (شت) په هندی ژبه کښې په ټهه سره بدلیږی لکه مشت نه مټهی، پُشت نه پیټهه، لشت نه لټهه یا لاټهی، دغه قاعدې سره سم پشتان نه پټهان جوړ شو.

نیشاپور په خوا یو کلی روایت کړے دے (دا کلی اُوس موقعیت نهٔ لری) دغه شان د ګوادر نه ۱۰۰ کلومیټره لرې د بندر عباس په سئېل (شمال) کښې د یو ښار ګوټی نوم دے، د دې زوړ نوم "پټ هان" وهٔ (ماخوذ از قیس پټان، مسعود الحسن خان روهیله)

سلیمانی:

د افغانانو دا نوم هم ډیر پخوانے دے. رومبی عرب مورخینو دا قام عموماً په دې نوم سره یاد کړے دے[1]. د خلاصة الانساب مطابق پخوا زمانه کښې د ملک شام د کوه سلیمان[2] سره د تعلق په وجه دوی سلیمانیان نومولی شوے وۀ. د بعضو دا رائې ده چې دا نوم کوه سلیمان (ډیره اسماعیل خان) ته منسوب دے. سلیمانیه په عراق کښې هم د یو ځاے نوم دے. چې هلته د لرغونی ادوارو نه اسرائیلیان آباد راروان دی هم دغه وجه ده چې د اسرائیلیانو یوې ژبې ته نن هم سلیمانیه وئیلی شی.

پښتون خونه (نسل):

اګرچې افغانانو همېشه د قامی او قلمی روایاتو له کبله خپل نسلی تړون بنی اسرائیلو سره بیان کړے دے

[1] شاه نعمت الله دهلوی 560هـ د خپلو پیشنګویو په مجموعه کښې لیکی "ګردد بنو سلیمان باشد چوں فضل رحماں   یعنی که قوم افغان باشند صد علانه"

[2] په افغانی تذکرو کښې د قیس ټاټوبی کوه سلیمان (کسی غر) روایت شوی دی. تر څو چې د کوه سلیمان تعلق دے. نوی څېړنو نه رابرسېره شوی دی. چې د علم حدیث په وقیع ځانګه اسماء الرجال کښې د قیس بن یزید په اړوند د کوه سلمان ذکر شوے دے. د دې غر وقوع د بلخ په منطقه کښې بیان شوے دے(مسعود الحسن روهیله – قیس پټهان – تحقیق کا ایک پهلو) ابن ندیم په خپل قابل قدر تالیف د "الفهرست" په نهمه مقاله کښې لیکی "بلخ نه ملتان ته بلکل نېغه لار ده. ځکه چې د ملتان ودانی بلخ سره زیاتې نزدې او تړلی دی. (اثرجان)
د خاص بلخ په بابله ابن بطوطه په خپله سفرنامه (رحلة ابن بطوطه ، مصرچاپ) کښې لیکی چې د حزقیل (اسرائیلی پېغمبر) مزار دلته دے. دې په دې لړ کښې زیاتوی چې د دهٔ په مزار قبه جوړه ده او مونږ پخپله د دهٔ د مزار زیارت ته لاړو. (اثرجان)

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو مناسب معلومیږی چې دلته څۀ ذکر د هغو نظریاتو هم ووشی چې د دې قام په بابله په مختلف وختونو کښې په ډاگه شوی دی.

واضحه دې وی چې دا وړاندېزونه د علمی پس منظر سره سره د سیاسی، مسلکی او نسلی تعصباتو غمازی هم کوی. دغه وجوهاتو کۀ یو طرف ته تحقیق او تنقید ته د ودې موقع ورکړې ده نو بل طرف ته ئې د دې قام د نسلی اصالت په بابله اختلافات هم جوړ کړی دی.

زمونږ دې دلیل له د هنری راورټی د دې تبصرې نه هم تقویت ملاویږی "د یو قام د اصلیت او نسب په بابله به د نظریاتو تفاوت دومره زیات نه وی څومره چې د افغانانو د اصلیت او نسب په بابله دی".

لاندې مونږ څۀ قدرې اجمالاً دا وړاندېزونه قلم ته سپارو.

پښتانۀ هن دی:

د دې وړاندېز تر مخې پښتانۀ په نسب هن (قام) دی. هن په اصل کښې تاتاریان وو. دې قبیلې په خپل وړومبی چپاوُنو کښې گندهارا دل ول کړې وه. او بیا ئې بتدریج په پنجاب یرغلې کړې وې. په ٤٤٥ء کښې د گپتا

ټبر اخری راجه له د ماتې نه پس دوی خپلې باچائې له پرمختگ او استحکام ورکړے وۀ. ایرانیانو دا قام په افتالی او هفتالی نومونو یاد کړے دے. بل طرف ته عربانو دوی په هیطل یا هیاطله نومولی دی. د هن نظریې سره تړون لرونکی څېړن کار د پښتنو ابدالی او افتالی (هن) یو قبیله گرځوی.

پښتانه ساکادی:

ساکا د ستهین قام د یو قبیلې نوم وۀ. د دې قبیلې د ذیلی څانگو نومونه دا رقمی وو (١) توری (٢) اکاتیرس (٣) نری (٤) ملا (٥) تکلانی (٦) گلونی (٧) سرماتی.

ساکا په حربی فنونو کښې بې مثله وو. په خصوصی توگه دا قبیله په تیراندازۍ کښې بې مثله وه. د ساکاوُ خپل قامی دوددستورونه او ژبه وه. ماهرین موجوده سری کولی ژبه د ساکاوُ د لرغونی ژبې موجوده شکل گڼی. د څېړن کارو مطابق د دې قبیلې د واکمنۍ مرکز سیستان وۀ. خپله سیستان له ساکستان معرب دے. دا وخت د سیستان زیاتره حصه ایران کښې ده، څۀ لږه حصه ئې په افغانستان کښې هم موقعیت لری. عربانو (مورخینو) به سیستان ته سجستان وئیلو. سلطان

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان صابر په خپل تالیف کښې د کنستی شوو ډېرو او خزو په حواله پښتانهٔ ساکا قبیله ګڼلې دی. ولی الله خان هم د پښتنو د اصل په بابله د ساکا وړاندېز قائل وهٔ.

هیروډوټس ساکا او پکتا جلاجلا بیان کړی دی. د دې مؤرخ مطابق "ساکا" یو نوم دے چې پارسیانو د باختر ټولو قامونو له ور کړے دے. هم د دغه مورخ د وېنا تر مخې په پارسی قبائلو کښې نیم پارتهی دی، د هیروډوټس بیانوی چې ساکاوٴ کوروش (سکندر ذوالقرنین) شهید کړے وهٔ او دارایوش د دوی نه تېښته کړې وه.

پښتانهٔ عبرانیان دی:

د خان علین مکان خوشحال خان خټک مطابق پښتانهٔ د حضرت ابراهیم د ورور[1] اولاد دی. دوی د دستار نامې په اوولسم هنر کښې د نسب د عنوان لاندې چې کله

[1] سکندر مقدونی په خپل یاداشتونو کښې لیکلی دی "هغه خلق چې ما د دجله او فرات په دوابه کښې لیدلی وو، هم دغه خلق ما د سندهـ په وادی کښې ولیدل. هیروډوټس هم داسې یوې موضوع ته اشاره کړې ده. (د افغانستان ملی تاریخ از قدرت الله حداد فرهاد)
مسعودی په مروج الذهب کښې د سریانی باچایانو په بابله لیکی "د دوی د وړومبی باچا نوم 'شوشان' وهٔ، وروستو د دې خاندان واکمنی د هند او سند نه په تېره تر بسط (بست)، غزنین او لعس نه تر هغه ټولو زمکو پورې پراخه شوې وه، چې په نهر هرمند(هلمند) اباد دی. د مسعودی په روایت په 332هـ کښې د دې سریانی لړی د باچایانو لقب 'زنبیل' وهٔ"، ابوالحسن بن حسېن بن علی المسعودی مروج الذهب و معادن الجواهر (اول ټوک) نفیس اکېډمی اردو بازار، کراچی.

د پښتنو د نسب په بابله د خپلې مطالعې ذکر کوی نو د بخت نصر د لاسه د حضرت دانیال او نورو اسرائیلیانو د بې کوره کېدو او په کرمان او سیستان کښې دمېشته کېدو روایات بیانوی. دوی روایت کوی چې د بعثت نبوی په وخت پښتانهٔ د اور پرستو (ایرانیانو) سره په جنګونو کښې بوخت وو.

په تورات کښې د ابراهیم د دوو وروڼو ناحور او حاران ذکر راغلے دے. حاران د خپل پلار په ژوند له دنیا نه کوچېدلے وهٔ. لوط د دوی ځوی وهٔ. د حاران په نوم په لرغونی عراق کښې یو ښار هم آباد وهٔ.

پښتانهٔ یونانیان دی:

د روغ لیونی (عبدالغنی خان) د څېړنې تر مخې پښتانهٔ یونانیان دی. د دوی په خیال د دواړو قومونو په مخ او جثه، دوددستور او کلتوری روایاتو کښې ډېر مماثلت دے. یونانی قام په ګندهارا کښې د سکندر مقدونی د یرغلو نه وړاندې آبادی لرلې. د سکندر مقدونی نه پس د هغه جرنېلانو په بلخ او ګندهارا کښې بااختیاره باچائۍ جوړې کړې وې. اخوند درویزه په خپل تالیف کښې د "پاپین" (ننګرهار) ملک نازو خان په ختېه

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشکیل کړے وهٔ. غالباً دا روایت بیلیو د طبقات ناصری مؤلف منهاج السراج نه اغستے وهٔ.

د مؤلف[1] مطابق د هارون الرشید په دور کښې یو یهودی په دې شرط د بنجی نهاران شنسبی مرسته کړې وه چې د دهٔ په مشورو د عمل په صورت کښې به دې یهودی ته غور کښې د مېشته کېدو اجازه ورکوی.

دا هم یو خونده ور حقیقت دے چې د قره باغ په نامه دوه درې مقامات تر اوسه په افغانستان کښې موقعیت لری. واضحه دې وی چې د یو سیمې سره تړون د قامیت بنسټ خو ګرځی خو د نسل هیڅ کله نه. محقق ډورن هم دارمنی وړاندېز غندنه کړې ده. د دهٔ په خیال د ''سینټ مارټن دارمنستان یادونې'' وئیلو نه پس دا خبره په لنډه پوهې ته راځئ چې ارمنی اغوان او افغان دوه جلا جلا قامونه دی.

پښتانهٔ قبطی الاصل دی:

غالباً دا وړاندېز د ټولو نه وړومبے د تاریخ فرښتې مؤلف وړاندې کړے وهٔ. داسې ګمان کېږی چې د دوی مآخذ مطلع الانوار نومی کتاب وهٔ. فاضل مؤرخ خپل

1 منهاج السراج ـ طبقات ناصری ـ ترجمه: پروفیسر افتخار احمد (اُردو)

یونانی لیکلی دی. د دوی مطابق د سوات او ننګرهار زاړهٔ سلاطین پنج په ختهٔ یونانیان وو[1].

پښتانهٔ آرمینیان دی:

دا وړاندېز وړومبی کروسنسکی وړاندې کړے وهٔ. داسې بریښی چې د دهٔ مآخذ تاریخ منتظم ناصری وهٔ. بیا وروستو جارج کیپل او بیلیو په خپلو خپلو دلائلو دې وړاندېز له وده ورکړه. په اصل کښې د دې وړاندېز بنیاد د لفظ افغان او اوغان باهمی یوشان والے او هغه تت روایات دی د کومو تر مخه چې افغانان په یو زمانه کښې په آرمینیا کښې مېشته وو. د کروسنسکی په وینا ''دا بالکل مبهمه او نامعلومه ده چې په بنیادی توګه دوی د شیروان یا د هغه ولایت دی چې د بحیرهٔ کیپسئن په غاړو د داغستان په لوری دی. یا د هغه صحرا دی چې د غه ولایت سره پوله لری او د باب الابواب نه پورې ده''.

د بعضې څېړنو تر مخه د شېروان او قره باغ په ولقو کښې د لویو لارو ساتندووی په اغوانیخ بللی شو. د بیلیو مطابق د غور اوسېدونکی په بنیادی توګه ارمنی اغوان وو. دې خلقو یهودو سره د ټل بندی په بنیاد د یو قام

1 تذکرة الابرار والاشرار، از اخون درویزه

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندېز په موسوی قبطی او فرعونی قبطی باندې تقویه کوی. بیا د فرعونی قبطیانو د ابرهه په لښکر د شمولیت په وجه د تباهۍ ذکر کوی. د پښتنو د قبطی ختې روایت یو بل مؤرخ فرید الدین احمد هم په خپلې رسالې "انساب الافاغنه" کښې کړے دے. هغهٔ د تاریخ افغانی او تاریخ غوری په حواله سره لیکی چې پښتانهٔ په ختـه اسرائیلیان دی خو بعضې په دوی کښې قبطیان هم دی. د فرعون دا مرستیال قبطیان د بې وطنه کېدو نه پس د کوه سلېمان په علاقه کښې مېشته شوی وو. دلرغونی فارس د تاریخ مطابق هنحامنشیانو ۵۲۵ ق.م. کښې د مصر د فتحې نه پس تر موجوده لیبیا پورې خپلې باچائۍ له خوروالے ورکړے وهٔ. د هیروډوټس مطابق چې کله کمبوجا (باچا) په لیپی (لیبیا) کښې برکه نومی یو وړوکی ښار فتح کړو نو دهٔ هغه په امر اهل برکه د مصر نه ایران ته ولیګلے شو، بیا د دارایوش (باچا) په امر اهل برکه ته په بلخ کښې یو کلے ورکړے شو. چې هغه د دغې قام د زوړ وطن په مناسبت سره برکه[1] مشهور شو.

[1] برکی د اورمړ قام مشهوره ذیلی څانګه ده. د دې ټکی د "برکه" سره لفظی یوشان والی بې د څهٔ تامله ښکاره دی.

دغه شان د جغرافیه خلافت مشرقی مؤلف د "بوشنج" په بابله لیکی "دا ښار د هرات نه د هری خوړ په کینړی غاړې په څهٔ فاصله سئېل (جنوب) په مخ آباد وهٔ. د عمومی روایت تر مخې د دغې ځاے هوائی چکې فرعون مصر ایجاد کړې وې هغه د خپلو ښوبو (فتوحاتو) په لړ کښې د خپل وطن نه دومره لری راغلی وو چې تر دې ښار ئې خپله باچائی قائمه کړې وه.

پښتانهٔ بنو قطوره دی:

د حضرت ابراهیم خلیل الله ﷺ بیبیانې مبارکې وې. په دغو پاکو بیبیانو کښې یو بی بی قطوره هم وه. د روایاتو تر مخې د حضرت ابراهیم علیه السلام د دې بیبی نه شپږ ځامن وو. چې د هغو نومونه (۱) مدیان (۲) یقسان (۳) مدان (٤) اسباق (۵) زمران (٦) سوخ وو.

په تورات کښې بیان شوی دی چې حضرت ابراهیم علیه السلام خپل ټول هر څهٔ حضرت اسحاق علیه السلام ته عطیه کړی وو. او د باقی بیبیانو ځامن ئې سره د ډېر مال حال مشرق پله (طرف) رخصت کړی وو. دا خلق د ایران په شمالی غربی سیمه کښې اباد شوی وو.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يقسان په اولاد کښې حضرت شعيب عليه السلام پيدا شوے وۀ. د دوی د اسم محضه په وجه روستو د دوی قام په قينی شهرت لرلو.

د تورات د روايت مطابق چې کله ملک طالوت د عمالقو (قام) خلاف د جنګونو په وخت هغوی د سموئيل پېغمبر په مشوره قينيانو ته د عمالقو د منځ نه وتلو ووئيل، نو په دغه وېنا دا خلق د خپل وطن نه په کډه شو او په فارس کښې مېشته شو. بيا دغه قينيان د پشت په زمکه (چې د سبزوار سره نزدې موقعيت لری) آباد شو. د هنحامنشيانو په وخت دې سيمې د پارتيا په نوم شهرت لرلو. د اسلام په ابتدائی دور کښې دا سيمه په طبرستان مشهوره وه. د پشت اوسېدونکی دا بنو قطوره ړومبے په پاشتين او بيا په وروستو وختونو کښې په پشتون او پشتانۀ باندې وپېژندے شو.

پښتون آريا دی:

د آريانو د وجه تسميې په بابله دوه وړاندېزونه شهرت لری. (۱) آريا د کلتوری ډلې نوم دے. (۲) آريا د ژبې په بنسټ د ختې (نسل) نوم دے.

(۱) آريا کلتورنی ډله:

د دې وړاندېز تر مخې آريا د ثقافتی ډلې نوم دے. د قاضی عبدالحليم اثر مطابق آريا د "أُر" نه معرب دی. چې معنی ئې اور ده. په لرغونی وختونو کښې "أُر" د سوميريانو (قام) د پلازميني نوم وۀ. دا قام د اور د تقديس قائل وۀ. د دې قام د باچائی ډاندی تر لرې لرې خوارۀ وو. د سوميريانو د اثر لاندې چې کوم قومونه د اور د نمانځلو قائله شوی وو. هغوی په آريا سره نوموړی شو. د "اور" کلمه په پښتو ژبه کښ هم په دغه معنی مستعمل ده. او د اور سره د نسبت د پاره د "اورين" کلمه وضع ده.

(۲) آريا په لحاظ د ژبې:

ماهرين السنه د آريا معنی نجيب، شريف او اصيل کوی. په پښتو کښې هم "اره" د بنياد او اصل په معنی استعماليږی.

د ټولو نه وړومبے روسی مستشرق پروفېسر کلاپروتھ د پښتو ژبې د ټکو، لغاتو او قواعدو د کتنې په بنياد د پښتنو په بابله آريا وړاندېز مخې ته کړے وۀ.

د ظفر کاکاخيل د څېړنې تر مخې "آريا" يو لسانی اصطلاح ده. او هر هغه سړے په آريا بللے کېدے شی چې آريائی ژبه وائی. د هغه په خيال دا د يو سړی يا د يو قام د

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر نيکهٔ نوم نهٔ دے. تر څو چې د آرياؤ د ورومبی ټاټوبی (مسکن) خبره ده په دې بابله د محققينو اختلافات دی. د ګڼو څېړن کارو په خيال د آريا قام ورومبے ټاټوبے سطح مرتفع پامير او د آمو (درياب) مونږ (منبع) والاعلاقه ده[1].

د بعضو په خيال د دې قام ورومبے ټاټوبے سيکينډی نيويا، فن لينډ يا د ډينيوب درياب وادی ده. بعضې ئې جنوبی روس، نور ئې جزيره نما بلقان او پاتې محققين منګوليا او چينی ترکستان بيانوی.

د پښتنو د آريائی وړواندېز په بابله د رګويد نه علاوه د يونانی سيلانيانو، مؤرخانو او جغرافيه دانو لرغونی تذکرې د سند په توګه وړاندې کولې شی. د دغې کتنو لاندې جديد څېړن کار دا عقيده لری چې پښتانهٔ هم هغه پکت[2] قبيله ده چې ذکر ئې په رګويد (د هندوانو مذهبی کتاب) او د مهابهارت د لسو قبيلو په شخړو کښې شوے دے[3]. دا څېړن کار د دې خپل وړاندېز د

[1] د پوهان عبدالحی حبيبی صېب مطابق اريائی قامونه ورومبی د خيوه، خوقند او د بدخشان په منځنی زمکو اباد وو. بيا د ابادی په زياتی دوی په دريو ډلو کښې تقسيم شو. يوه ډله د هندوکش غر په لار د کابل د سردرو نه په تېره هندوستان ته لاړه. دويمه ډله د ايران په مخ خوره شوه چې د هغه ځايه بتدريج يورپی سيمو ته په کډه شوه. درېمه ډله په خپل وطن پاتې شوه چې اوس په پښتنو ياديږی.

[2] بعضې څېړن کار دا رائې لری چې د مسيح نه ۱٤۰۰ کاله وړاندې د هندوانو په مذهبی صحيفه "رګويدا" کښې پښتانهٔ په دې نوم ياد شوی دی (په حواله د پښتون کون از پروفېسر پرېشان خټک)

[3] د رګويد مطابق دلسو قبيلو په جنګ کښې دې قبيلې د سوداس خلاف جنګ کړے وهٔ، (رګويد منډاله ۷,۱۸,۷) په دې کتاب کښې دا قبيله د پاکتاس (Pakthas) په نامه ياده شوې ده.

تقويې د پاره د يونانی مؤرخ هيروډوټس[1]، جغرافيه دان بطليموس کلوډيس[2] او يونانی جرنېل او سېلانی سکائی لاکس[3] د تاليفاتونه حوالې د دليل په توګه وړاندې کوی.

دې درې واړو يونانيانو د پکتی، پکتين، پاکتی يس او پکتيان[4] په نامو د يو قام ذکر په خپلو تاليفاتو کښې کړے دے. دغه شان ئې د دې قام وطن په پکتيا او پاکتيا باندې ياد کړے دے. د هندوانو د زړو مذهبی کتابونو او د يونانی علماؤ د باندينی حوالو په بنياد د څېړن کارو يوې ډلې دا نتيجه راويستې ده چې د هندی آرياګانو د درې بنيادی څانګو (۱) بهارته (۲) يدو (۳)پکتا کښې هم، پکتا د پښتنو لرغونی نوم دے[5]. د آريائی وړاندېز منونکی دوېمه ډله دا عقيده لری چې پښتانهٔ د تېر وختونو بخد قام دے. د بخد قبيلې او علاقې نوم په اوستا (پارسيانو مذهبی کتاب) کښې هم راغلے دے.

[1] هيروډوټس (٤٨٤ تا ٤٢٥ قبل مسيح) د پکت د وطن نوم په پکتيکا (پکتويک) ياد کړے دے، هغه د دې قام د ذکر په لړ کښې د دې قام وطن د دريائے سندهـ غاړې په ګوته کوی.

[2] بطليموس د پکت قبيلې وطن د پکتين په نامه يادوی. د دهٔ په وينا د پکتيو وطن پکتين د پارو پاميزاد قطب (جنوب) ته موقعيت لری.

[3] د دارا د وخت امير البحر سکائی لاکس (۵۲۱ تا ٤٨٦ ق م) د پکت قبيلې وطن په پکتيا ياد کړے دے.

[4] هيروډوټس د پکتيان وطن د "اراکوسيا" په نامه ياد کړے دے.

[5] هندی اريا د "ديو" کلمه د مقدسې هستی د پاره استعمالوی خو پښتو ژبه کښې د يو د شېطان صفته ذات د پاره مستعمل دے. چې د دوی د دې عقيدې سره هم توپير دے.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورومبی عرب مؤرخانو هم د بخد ذکر په خپلو تذکرو کښې کړے دے. دغه شان د دې پوهانو د څېړنو تر مخې پښتانهٔ د آریاؤ د باختری څانګې سره اړه لری. د دې طبقې پوهانو ته د پښتو ژبې نه هم تقویت ملاویږی. ځکه چې د دې ژبې تعلق په متفقه توګه ایرانی څانګې سره دے. چې کله مونږ د دې ټولو باندینۍ خبرو جاج واخلو نو د ژبې نه علاوه په ډېرو متقاضی امورو د دې وړاندېز دننی افتراق او معیار د مخزن افغانی وغېره نه هم کمزورے ښکاره شی[1]. مثلاً لرغونی هندی مذهبی کتابونو کښې د هندوستان د زړو غېر آریائی قامونو ذکر ډېر په اختصار او مجمله توګه شوے دے. بعضو څېړن کارو د آریاؤ د راتګ نه وړاندې په سندھ[2] کښې دوو لویو قامونو ذکر کړے دے. چې (۱) آسور[3] (۲) داسیو وو. دې دواړو قبائلو نه یواځې په ډاډه د آریاګانو مخ نیوی کړے وهٔ بلکې څو وارې ئې ماتې سره هم مخ کړی وو. خو بیا د وخت سره سره

[1] د پروفېسر پرېشان خټک په رائې "د تاریخ د پاره چې د کومو مواخذاتو ضرورت وی، هغه د دې نظریې په ډاډ کښې نهٔ ښکاری. محض په زبانی روایاتو او عمرانی قیاساتو ولاړ هغه تاریخ چې د منځ د زرګونو کلونو کړی ئې ورکې وی څنګه مستند وګڼلی شی"

[2] د "ډاکټر غلام علی الانا" د څېړنې تر مخې سندهی په بنیادی توګه غېر اریائی ژبه ده. ډاکټر نبی بخش خان بلوچ د موهنجو داړو د لرغونی ژبې په بابله لیکی "د اثارقدیمه د موندلی شوی موادو او معلوماتو په بنسټ وئیلی شی چې د سندهـ لرغونه ژبه د یو سامی صفته ژبو د ډلې نه وه"

[3] د مسعودی په قول "د طوفان نوح نه پس په زمکه باندې د ټولو نه وړمبی سوریانو د بست، زمینداور او د غزنی په سیمو باندې واکمنی جوړه کړې وه، دوی د وطنونو د پولو تعین کړے وهٔ، اونې ئې لګولې وې، د دوی وړومبی باچا "سوشان" وهٔ. مروج الذهب از مسعودی

آریاګانو په دوی غلبه موندې وه. هم په دې وجه د هغه وخت راسې په هندوانو کښې د داس یا داسیو نوم د مرئ د پاره مستعمل راروان دے. خو د آسور قام پسوی ذکر هیڅ چرته نشته. دغه شان د رګوید د پکت په پښتنو باندې د اطلاق مونږ هیڅ قرینه نهٔ لرو. یعنی چې پکت د یو سړی نوم وهٔ کهٔ د باچا یا د قام. مونږ ته معلومه ده چې په هندوانو کښې د اوچت ذاتونو خلق تر اوسه د نورو آریاګانو په شان په خپله ژبه کښې د "خ" په ځاے "ک" وائی. خو سوال دا پېدا کیږی چې باوجود د یو ستر ذات آریائی قام نه پښتنو د کومو اثراتو لاندې خپل نوم د پکت په ځاے پښت کړو؟

تر څو چې د هیروډوټس د تالیف "تواریخ" ذکر دے. د خپل کتاب په وړومبی باب کښې دا مؤرخ لیکی "پاکتی یس د یو سړی نوم وهٔ د لودیا د قام نه، ساردس د لودیانو مرکز وهٔ". دا فاضل مؤلف د پکتیا خلق په اووم اقلیم کښې پکتویک او آرمینیان په دیارلسم اقلیم کښې هندیان په شلم اقلیم کښې لیکی او د پکتیا ځاے په آرمینیا کښې ذکر کوی. خو چې کله هیروډوټس د سکائی لاکس د مهم او د مخامنشیانو د خپلو ولایتونو نه د سالانه خراج ذکر کوی نو دغه وخت واضحه شی چې د وخت

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

چپاوئنو او د متن متفرقه بیاناتو د فاضل مؤرخ لیکنی د مطالبو د وېنا په ترخ کښې بېخی کمزوری کړی دی. دغه شان چې کله مونږ په دغه تالیف کښې د سپو هومره غټو سړوی خورو مېږیانو قیصې ولولو نو دا تالیف د تاریخ نه د دیومالا (فرضی یا خیال قیصی) جوړه شی.

د آریائی نظریې ناقدان دا وېنا هم کوی چې دې وړاندېز ته ۱۹۲۲ء نه پس هغه وخت شهرت ملاؤ شو. چې کله د افغانستان د باچا امان الله خان په وخت کښې د هغه یو وزیر فېض محمد خان په خپل تالیف کښې د افغانانو په بابله د آریا وړاندېز ذکر وکړو. او د دولت له خوا په سرکاری توګه د دې وړاندېز تائید وشو. داسې وئیلی کیږی چې د دې دولتی تائید مقاصد بهرنی اړیکی (خارجه تعلقات) او د چاپېرچل بین المللی تقاضې وې.

بهرحال زما په خیال آریائی وړاندېز د کوټلی تجزیې په معیار نۀ سر ته کیږی تر څو چې د غربی څېړنکارو خیالات دی. په دغو کښې زیاترو د قیاس نه کار اغستے دے او د زمکنی حقائقو نه ئې ډډه کړې ده. دوی د افغانانو د قامی بنسټ، خوراک سخاک، دوددستور، د دوی په تسلسل سره د لرغونی مینو نه تدریجی انتقالات، عقائدو، نفسیاتو، د دوی د مینو د

لرغونی او اوسنی نومونو یو شان والے، او په پښتو ژبه کښې د سامی ژبو د ټکو پنګې تر څۀ حده نظرانداز کړی دی.

بحېثیت مجموعی د هیروډوټس د "تواریخ" حېثیت د تېرو وختونو د نورو تواریخو نه بدل نۀ دی. بیا هم مونږ ته د تېرو وختونو د ټولو مؤرخانو او په خصوص سره د هیروډوټس مننه پکار ده چې د دوی د علمی ارزښتونو له کبله نن مونږ د دې قابل یُو چې د تېر وخت ننداره وکړو.

پښتانۀ مخلوط النسل دی:

کله چې د پښتنو د خونې په بابله د وړاندېزونو په مینځ کښې اختلاف زیات شو او دا حقیقت هم مسلمه شو چې هره ډله د دلائلو په بنیاد خپل نقطه نظر مخې ته راوړی. نو د څېړن کارو او ناقدانو یو ګوند د منځ لاره اختیار کړه او دا وېنا ئې وړاندې کړه چې پښتانۀ مخلوط النسل دی. د دې ګوند پوهانو مشر مولانا عبدالقادر ګڼلے شی. دوی نۀ یواځې د پښتو اکېډمی مؤسس وۀ بلکې د پښتنو په تاریخ، ژبه او ادب ئې هم ژور نظر لرلو. پوهان پرېشان خټک (خدا ے بخښلے) هم د یو ځان له فکر سره د

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې وړاندېز په ښنګ ښکاري. د دوی په خیال یو سپېڅلې پښتون ګوند چې په خونه پښتون وهٔ د تاریخ په تتو ورځو شپو کښې د بلخ نه تر سلېمان غرهٔ پورې چرته نه چرته مېنې لرلې. دغې ګوند بیا په پراخه توګه د قبائلو شکل اختیار کړو. دا د هغه وخت خبره ده چې کله آریاګان په دې سیمو لا نهٔ وو مېشته شوی. دوی د پښتنو د خونې د څېړنې په بابله پښتونولۍ ته لوړ والې ورکوی. ځکه چې د دوی په وېنا دې ضابطې د اسلام نه هم وړاندې په دې قام کښې رواج لرلو.

کهٔ چرې غور وکړے شي نو د مخلوط النسل وړاندېز په ګټه کښې د علمی درېځونو سره زمکنی حقائق هم موجود دی. د پښتون قام سره تړلې قبیلې لکه کمبار، کشار، ماندوری، طوری، ګمر، وغېره نن د پښتونولۍ په امېل کښې د ملغلرو په شکل داسې پئېلی شوی دی چې په دې کښې د یوې ملغلری کمې زیاتې ګویا چې د ټول امېل د ماتولو باعث ګرځی. د کرمې توری خپله وائی چې مونږ په خېل کرلانی او په خونه ترک یُو. او د اسلام نه وړاندې مونږ بدها مذهب منونکی وو. مونږ وړاندې دا خبره لیکلې ده چې په ساکا قبائلو کښې د یوې قبیلې نوم توری وهٔ.

پښتانهٔ بنی اسرائیل دی[1]:

د پښتون قام د خپل قامی او قلمی روایاتو تر مخې دوی دهغو اسرائیلیانو اولاد دی کوم چې د آشور او بابل واکمنو عراق او لرغونی پارس او میډیا ته په کډه کړی وو[2].

د تاریخ د کتنې نه دا حقیقت برسېره کیږی چې انسان په څهٔ نا څهٔ شکل خپل تېرو وختونو سره تړون ساتی. د بشریاتو پوهان هم د دغو انسانی نفسیاتو د څېړنو په رڼا کښې د قامونو د تېرو چپو ماتې کړې یو بل سره لګیږی. اصل کښې په زمکه د انسانانو د ابادۍ د خورېدو لویه وجه د دوی د (نقل و حرکت) فطری جبلت دے. د څېړنو تر مخې دا کډوالی په هر پنځوس کاله کښې په خپله واقعه کیږی. انسان د یو ځاے نه بل ځاے ته په کډه کېدو کښې چې چرته د نوی چاپېر چل اثرات قبلوی. هم هلته په لاشعوری توګه د خپلو تېرو ورځو شپو او مېنو

---

[1] دا خبره چې د افغانانو اسرائیلی وړاندېز د مخزن افغانی د صاحب ایجاد دی، حقیقت سره سمه نهٔ ده. د مخزن نه مخکښې د دې درېځ لیکنه تنکرة الابرار والاشرار او تواریخ شیرشاهی کښې شوې وه. په دې بابله یو بله د قدر وړ حواله د ابوالفضل لیکنې دی، دې چې کله د ائین اکبری په دوېم توک کښې د ګدو ولایتونو حال لیکی نو د افغانانو په بابله د دوی د اسرائیلی دعوې ذکر هم کوی.

[2] د یهودیانو لرغونی معبد چې کنډرات ئې په کابل کښې موجود دی، د یهودی دائرة المعارف په روایت د دې تاریخ د بخت نصر د زمانې دی. (پښتانهٔ از ډاکټر حبیب الله تږی)

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره خپل تړون هم په څهٔ نا څهٔ شکل نوی چاپېر چل ته راړوی.

د خپل تېر وختونو سره تړون ساتلو د پاره انسان ګڼې وسیلې پکار راولی. لکه د تېرو نیکانو نومونه خپلو بچو له کېښودل، نوې میني د زړو مینو په نامو یادول، د نیکانو د مورنۍ ژبې تکی خپلې موجوده ژبې ته راړول. د پلار نیکهٔ مذهب او دوددستور له په مروجه مذهب او دوددستور کښې ځاے ورکول یا په څهٔ نا څهٔ شکل جاری ساتل.

د انسانانو دا فطری خوی د نوی کلتورونو په جوړېدو کښې او د تهذیبونو په وده کښې مهمه برخه اخلی هم دغه وجه ده چې د نن وخت څېړن کار د نورو سائنسی وسیلو سره سره دغه انسانی جبلتونه اوس هم په قامونو د څېړنې په لړ کښې پکار راولی. مونږ په مختصره توګه د اسرائیلیانو پېژندګلو او د دې قام د عروج او زوال جائزه لوستونکو ته وړاندې کوو.

د حضرت یعقوب علیه السلام اولاد ته بنی اسرائیل وئیلی شی. دوی د حضرت اسحاق علیه السلام ځوی او د ابراهیم علیه السلام نوسے وهٔ. حضرت ابراهیم علیه السلام په انسانی تاریخ کښې یو ستر مشر تېر شوے

دے. د دوی پلرنی وطن د عراق لرغونی ښار ''اُر'' وهٔ. دوی د ''اُر'' یو لوړ رتبه تبر سره تعلق لرلو. د ''اُر'' خلق د بتانو او د فطری مظاهرو د لمانځلو منونکی وهٔ. په دې وجه دوی په کوټلی دلائلو سره خپل قام ته د توحید باری تعالی بلنه ورکړه. کله چې د ''اُر'' بامبړان ابراهیم علیه السلام ته په دلائلو کښې پړه شو. نو دوی ئې د اُور په غرغنډو کښې وغرځول. خو ولې سختن دوی د هر قسم جانی او بدنی تلفاتو او سوځېدو نه اوځغورل. د دې واقعې نه پس ابراهیم علیه السلام د کور د یو څو افرادو سره ملک کنعان او مصر ته هجرت وکړو.

د ابراهیم خلیل الله د وړومبی تبر نوم سارا (بی بی) وهٔ. د سارا بی بی نه علاوه هاجره (بی بی) او قطوره (بی بی) هم د ابراهیم علیه السلام کوروداني وې. د سارا بی بی اولاد په بنو اسحاق، د هاجرې بی بی اولاد په بنی اسماعیل او قطورې بی بی او په بنو قطوره سره شهرت لری. بنو اسحاق د فسلطین او د دې په خواوشا زمکو، بنو اسماعیل د فاران په سحرا[1] کښې او بنو قطوره په شرقی وطن مېشته شوی وو. د حضرت ابراهیم علیه السلام فضائل او مراتب بې حسابه دی. تاسو په ابوالانبیاء، د

[1] پیدائش ب ۲۱ ابه۲۱ + پیدائش ب ۲۵ ابه ٦ (تورات اُردو)

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویو قامونو پلار او د خلیل الله په درنو نومونو سره مقلب ئي.

د حضرت اسحاق علیه السلام دوه ځامن وو. (۱) عیس (۲) یعقوب علیه السلام

د عیس اولاد په ادومیانو مشهور وهٔ.

د یعقوب علیه السلام څلور بیبیانې وې، په دوی کښې "لیا" او "راخل" زوجاتې وې. او بلها او زلفه ئې اُم ولد[1] اینځې وې. د دوی ټول دولس ځامن وو چې نومونه ئې په لاندینی ډول دی:

د لیا نه: (۱) روبن (۲) شمون (۳) لاوی (٤) یهودا (٥) اشکار (٦) زبولون

د راخل نه: (۱) یوسف (۲) بن یمین

د بلها نه : (۱) دان (۲) نفتالی

د زلفه نه: (۱) جد (۲) آشر

د حضرت یعقوب علیه السلام په ټولو زامنو کښې د حضرت یوسف علیه السلام سره زیات محبت وهٔ. حضرت یوسف علیه السلام په خپل کوچنوالی کښې د خپلو رونړو د ناروا سلوک او بیا د مصریانو د لاسه د ګڼ ازمېښتونو او د بندی توب د کشالو په رونړ تندی او ډاډ

[1] هغه وینځه چې د بچو راوړلو نه پس ورته د وینځې توب نه خلاصی ملاوٗ شی.

زړهٔ د مخاوی نه پس چې کله د نبوت او امارت په لویو مراتبو فائز شو نو په دغه وخت د پاکې خورې په وطن د قحط له کبله ئې خپل تول رونړه او پلار راوبلل او د مصر په غواړه علاقه "جشن" کښې ئې اباد کړهٔ. د وخت سره سره مصریانو د نسلی عصبیت لاندې آل یعقوب علیه السلام مریان وګرځول. آخر څلورسوه دېرش کاله پس دې قوم د موسیٰ علیه السلام د مشرۍ لاندې د مصریانو نه خلاصے بیا موندهٔ. بیا د موسیٰ علیه السلام خادم یوشع بن نون د اسرائیلیانو د لارتګ د پاره قاضیان وټاکل. دور قضا کم و زیاته څلورسوه پنځوس کاله وه. د حضرت سموئیل علیه السلام په وخت کښې د آل یعقوب په تینګار د بن یمین قبیلې نه ساول المعروف ملک طالوت د دې قام باچا مقرر کړو. د ملک طالوت نه پس حضرت داوٗد علیه السلام د نبوت و خلافت په چارو سرفراز شو. د حضرت داوٗد علیه السلام نه پس حضرت سلیمان علیه السلام ته نبوت او بې مثله او منفرده باچائی اوبخښلې شوه.

د سلیمان علیه السلام نه پس د هغوی ځوی رحبعام باچا شو. د دهٔ په واکمنۍ کښې یربعام افرائمی دنورو لسو قبیلو په ترون د اسرائیل په نامه د یو جدا دولت بنسټ کېښودو بل طرف ته رحبعام خپله یهودیہ

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبيله او بن يمين قبيله په سياسي توګه يو کړه او دغه شان ئې د يهودا دولت په نوم خپله واکمني قائمه کړه. د يهودا دولت پلازمينه يروشلم او د اسرائيل سامريه وه. په ۷۷۱ ق.م. کښې آشوريانو په اسرائيله يرغلې شروع کړې. د ۷۳۲ق.م نه ۸۳۲ق.م پورې د نفتالي، جد او روبن قبيله په پوره توګه او د منسي قبيله نيمائي بې وطنه کړه. او دا دواړه ئې د خلخ، خابور، هاران او د جوزان[1] د خوړ په زمکو مېشته کړې[2]. په ۷۲۲ق.م. کښې د تګلاتهـ جانشين شلمانصر اسرائيلي رياست له ماتې ورکړه. او پلازمينه سامريه ئې ګېره (محاصره) کړه. په دغه محال ئې د مقبوضه سيمو ټول اسرائيليان آشور ته بې کوره کړهٔ[3]. په ۷۲۲ ق. م. کښې د شلمانصر د مړينې نه پس سرګون II د آشور باچا شو. هغه د سامرې د فتح نه پس شاه اسرائيل هوسيع په بندي حال آشور ته ولېګلو. بقايا ټول اسرائيليان ئې بې کوره کړل او په خلخ، خابور د جوزان په خوړ او د ماديانو په سيمو کښې ئې مېشته کړل[4]. د اسرائيلي

[1] دې خوړ ته په پښتو او فارسي کښې امو، عربي کښې جيحون او انګرېزي کښې Oxus River وائي، د ساساني واکمني په مهال امو په ويهه رود معروف وهٔ، د عربي جيحون د ګيحون نه معرب دے، د يهودي مؤرخ موشے جل مطابق ګوزان دريائے بلخ (امو) دے.
[2] تواريخ ۱ ب۵ ايه ۲۶ + سلاطين ۲ ب ۱۵ ايه ۲۹ (تورات اُردو)
[3] سلاطين ۲ ب ۱۸ ايه ۱۱
[4] سلاطين ۲ ب ۱۷ ايه ٦

واکمنۍ د نسکورتيا نه پس دا لس قبيلې چرته هم بېرته رانغلې[1]. ځکه چې سرګون د دوی په سيمو باندې نورې قبيلې مېشته کړې وې[2]. د دې وجوهاتو له کبله د لسو وروکو قبيلو د روايت آغاز وشو. د سرګون دوم نه پس سنخريب باچا شو. د هغه د قتل نه پس په آشوري واکمنۍ د مخ په ښکته تلو آثار شروع شول. آخر په ٦١٦ق.م. کښې د بابل او ميډيا ټل لښکرو د آشور په دولت يرغل وکړو او د داسې ماتې سره ئې مخ کړو چې دا لوے دولت محض د تېر وخت يوه قيصه پاتې شوه. د خپل عروج په وخت آشوري دولت د مصر د پولو نه واخلې تر ايشياء کوچک پورې او د فارس او ميډيا نه اخوا تر سيهند[3] پورې واکمنۍ لرله. بابليانو هم د آشوريانو په څير د نيولو شوو سيمو يهوديان په آزار اوساتل. په ۵۹۷ق.م. کښې بخت نصر د ستر سالار په حېث په يروشلم يرغل وکړو. په واپسۍ کښې ئې شاه يهودا په زنځيرونو تړلے ځان سره بابل ته بوتلو[4]. د يهويقيم نه پس د يهوياکين په واکنۍ کښې بخت نصر بيا په يروشلم يرغل وکړو. دې وارې بخت

[1] سلاطين ۲ ب ۱۷ ايه ۲۳
[2] سلاطين ۲ ب ۱۷ ايه ۲٤
[3] دا سيهند موجوده صوابي والا هنډ نه دی.
[4] تواريخ ۲ ب ۳٦ ايه ٦

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

نصر د شاهي کورنۍ سره ۸ زره سپایان، سرداران او هنرمند ځان سره جبری بابل ته بوتلل[1]. د یهویاکین د جلاوطنۍ نه پس صدقیاه باچا شو. څهٔ وخت پس چې صدقیاه هم منحرف شو نو بخت نصر په یروشلم د یو لوی لښکر سره حتمي یرغل وکړو. د یو کال د محاصرې نه پس چې کله یروشلم ماتې وخوړه نو د صدقیاه د وړاندې ئې د هغه بچي ذبح کړل. بیا ئې هغه ړوند کړو او په زنځیرونو تړلی ئې سره د ټول ښار د خلقو بابل ته جلاوطنه کړو. بابلي لښکرو د یروشلم خزانې ووهلې. او ښار ئې لوټې لوټې کړو[2].

بیا وروستو ۵۳۹ق.م. کښې چې کله لوے سائرس[3] بابلیانو له ماتې ورکړه نو هم په هغه کال ئې بې وطنه یهودیانو ته د یروشلم د تلو اجازت ورکړو. دغه شان ۷۰ کاله شاړ پاتې کېدو نه پس یروشلم بیا آباد شو. خو د اسرائیلیانو اکثریت وطن ته د واپس تلو په ځاے د سائرس په خورې ورې واکمنۍ کښې مېشته کېدل غوره کړل[4]. د سائرس په باچائۍ کښې ۱۲۷ ولایتونه وو. دهغه ملکه

[1] سلاطین ۲ ب ۲٤ ایه ۱۰ تا ۱۷
[2] سلاطین ۲ ب ۲۵ ایه ۲ تا ۱۱
[3] د سائرس ګڼ نومونه دی، لکه ذوالقرنین، کوروش اعظم، سکندر وغېره
[4] استر ب ۳ ایه ۸

آسترد د بنی اسرائیلو د بن یمین قبیلې نه وه. د آستر ترهٔ مردکی د سائرس په دولت کښې مهمه څوکۍ لرله[1]. د سکندر په باچائۍ کښې د اسرائیلیانو سیاسی مرتبه تر دې حده رسېدلې وه چې په ټولو ولایتونو کښې خپل اویا زره دښمنان د سکندر په اجازه قتل کړی وو[2].

د بابلیانو د اویا کاله غلامۍ وخت نه واخلې د هخامنشیانو د واکمنۍ تر اشرافیې پورې اسرائیلیانو د خپلې ژبې سره سره د مذهبی او کلتوری ژوند په ټولو اړخونو بدلون اختیار کړے وهٔ[3]. د دې تغیراتو د مخ نیوی د پاره د دوی روحانی او قامی مشرانو دوه ډوله فعالیتونه اختیار کړی وو. هغه ډله چې په یروشلم کښې بیا سره مېشته شوه. د دغو بدلونونو ئې په شدت سره غندنه وکړه او د احیاء مذهب په لار ئې قامی ژبه او دوددستورونه بیا رواجی کړهٔ. بل طرف ته هغې ډلې چې یروشلم ته د بیا راتلو په ځاے ئې خپل مسکونه وطنونو کښې اوسېدل غوره کړهٔ، دوی قبائلی تقسیم د منځه یوړو او د بنی اسرائیلو په نوم ئې ټول وګړی مجتمع کړهٔ. دغه شان دوی د خپل قامی وطن نه د لرې والی له کبله خپلو بچو او نوی

[1] استر ب ۸ ایه ۹
[2] استر ب ۹ ایه ۱٦ تا ۲۰
[3] نحمیاه ب ۱۳ ایه ۲٤ + عزرا ب ۹ ایه ۱ تا ۲

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېشته زمکو له د خپلو وړ نيکونو او لرغوني وطنونو نومونه کېښودل شروع کړۀ. سره د دغو اقداماتو ئې کلتوري او مذهبي روايات هم نوي کول ته په ګډ صورتونو سپارل شروع کړل.

چې کله مونږ د باندنی بحث په رڼا کښې د پښتنو د تهذيبي اقدارو جاج اخلو نو لا محاله راته د اسرائيلي وړانديز سپېځلې حقانيت په ډاګه شي[1]. په دې لړ کښې دې ويونکي لاندينې بېلګې د نظر وړاندې کړې.

د لرغوني وخت اسرائيلي نومونه چې تر دې دمه په پښتنو کښې مروج راروان دي.

(۱) شمون (۲) ساول (۳) ميشک (٤) ايتمر (٥) کودی

(٦) ايلم (٧) ايمل (٩) لودی (۱۰) ګمرياجمر

(۱۱)سينی (۱۱) شلمان

[1] د لکهنؤ پوهنتون ډاکټر نورس افريدی د مليح اباد (انډيا) په خصوص سره د افريدی قبيلې او په عموم سره د نورو پښتنو قبيلو جينياتی ټسټونه اغستی وو. د دې ټسټونو نتائج د يهوديانو د اشکنازی څانګې سره 68.1 فيصد په تناسب سره مطابقت ښکاره کړے وهٔ. دا تناسب د دنيا د هر قوم نه زيات دے. (روزنامه ټائمز اف انډيا 2009-06-07 په حواله د وکی پيډيا)
د اسرائيليانو قامی او مذهبی ټوپی چې يرملکی Yarmulki نوميږی او ورته Kippah هم وائی، د افريدو د قامې ټوپی سره مکمل يوشان والے لری. دا حقيقت هم دلچسپی نه خالی نهٔ دے چې څنګه پښتانهٔ د وادهٔ سړی په پالنګ خېژوی هم دغه شان اسرائيليان هم د وادهٔ سړی په پالنګ خېژوی.

دغه شان پښتنو د لرغوني اسرائيلي وخت ځايونو يا د هغو په بابله تاريخي حوالې هم په څۀ نا څۀ ډول خپل کلتوري ژوند کښې په ښکلي طريقه ژوندی ساتلي دي. د پښتنو د خپل نسلي اصالت نه دغه تاريخي لړی په بل مخ جدول کښې ملاحظه کېدے شي.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم	د لرغوني اسرائیلي تاریخ سره اړوند	معنی	د پښتنو تاریخ سره اړوند
کرک	د غرب اُردن د یو علاقې نوم	مرز	د خیبر پښتونخوا د قطبي سیمې د یو ځای نوم
سدوم	د اسرائیل د یو مشهور ریاست نوم	د ځای نوم	د خیبر پښتونخوا د مردان ډویژن د یو ځای نوم
بشام	په عهد اسرائیل کښې د شام د یو قلعه نوم وهٔ	د ځای نوم	د خیبر پښتونخوا په قطبي برخه کښې د یو ځای نوم
خیبر	په عهد رسالت کښې د یهودو د مرکز نوم وهٔ	د ځای نوم	په خیبر پښتونخوا کښې د یو ځای / ایجنسۍ نوم
ګدر[1]	د لرغوني عراق د سامي ژبې ټکے دے	د دوو سیمو منځ کښې حد فاصل	د کاټلنګ (خیبرپښتونخوا) سره نزدې د یو کلي نوم دے.
اُرمیه[2]	په لرغوني میډیا کښې د یو ډنډ نوم وهٔ	د ځای نوم	د افغانانو مشهوره اُرمړ قبیله
میانه[2]	په لرغوني میډیا کښې د یو ښار نوم، دې ته به ئې میانج هم وئیلو	د ځای نوم	د یوې افغانې قبیلې نوم
صافي[2]	په لرغوني میډیا کښې د سهند غر نه وتلي یو دریاب نوم	د ځای نوم	د افغانانو د یو قبیلې نوم

1 عبراني کښې Gader د سرحد او باړ په معنیٰ باندې دے.
2 جغرافیه خلافت مشرقي از جي لي سترنج

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسمار	د آشوري (بابلي) ژبې يو ټکے	جنګی وسله	په کنړ کښې د يو ځاے نوم
قراقر	د عراق او شام په پوله د يو غر نوم	د ځاے نوم	کړاکړ د بونير او سوات په پوله د يو مشهور غر نوم دے
سوراء	بغداد (عراق) لرغونی نوم	د ځاے نوم	په دغه نوم د بونير په علاقه کښې د يو ځاے نوم
خوست	د لرغونی مېډيا په جبال ولايت کښې د يو ځاے نوم	د ځاے نوم	د افغانستان د يو مشهور ولايت نوم
شال	د لرغونی مېډيا يو ښار	د ځاے نوم	د غزنوی وخت د افغانانو د يو مرکز نوم وهٔ
مراغه	د مېډيا د يو خوشګوار ښار نوم وهٔ	د ځاے نوم	د پښتنو غوره مرغۍ سره مشابهت

ايلم	په اسرائيل کښې د يو ځاے نوم	د ځاے نوم	په سوات کښې د يو مشهور غر نوم دے
بتهانی	په عهد قديم کښې د يروشلم په شرقی غاړه د کوه زېتون په لمنه کښې د يو ځاے نوم وهٔ	د ځاے نوم	د افغانانو بېټنۍ قبيله
پاؤ [1]	د حدر (شاه ادوم) د يو ښار نوم وهٔ	د ځاے نوم	شېرپاؤ د افغانانو د يوې قبيلې ذيلی خيل نوم
جمند	د کرمان سهيلی شرقی طرف ته د منوجان ښار د يوې حصې نوم	د ځاے نوم	د افغانانو په سرېن ښاخ کښې د مند د ورور نوم

[1] پيدائش باب ۳٦، ايه ۲۹ (تورات)

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

پتوم[1]	په عهد فراعنه کښې د څيزونو کېښندلو د ځاے نوم	نوم	پټ (اسم صفت) په د پوالونو کښې ګېر هغه ځاے چې چت پرې اچولے شوې وي.[2]
ميمنه[3]	په عهد وسطٰی کښې د دې نوم اليهوديه وهٔ	د ځاے نوم	د افغانستان د يوې منطقې نوم
الغور	تهامه (عرب) ته الغور هم وئيلی شی	د ځاے نوم	د افغانستان د يو ولايت نوم
پشت[4]	دا په کوهستان (لرغونی ميډيا) په غر کښې د يو ځاے نوم وهٔ	د ځاے نوم	د روايت تر مخې په دې دوارو علاقو کښې اسرائيليان ډېره موده اباد وهٔ

[1] خروج باب ۱ ايه ۱۲ (تورات)
[2] درياب (پښتو لغت) مؤلفين قلندر مومند، فريد صحرائی
[3] جغرافيه خلافت مشرقي
[4] دا نکته ډېره مهم ده، بايد په دې بابله نوره څېړنه د پښتنو په بابله نوی انکشافات تر لاسه کړی.

Pukhto.Net

تون	د پشت سره نزدې د کوهستان د يو ښار نوم وهٔ	د ځاے نوم	ايضاً
وادی اشکول	په عهد موسیٰ عليه السلام کښې د حبرون سره نزدې د يو ځاے نوم وهٔ	د ځاے نوم	دانشکول د پښتونخوا د يو معروف او لرغونی ځاے نوم دے
بابل[1]	له دې مقام نه انسانان د ژبو د تفاوت له کبله جلا جلا په زمکه خوارهٔ شوی وو	د ځاے نوم	پښتو کښې بل بل يا بېل بېل د جلا جلا په معنیٰ مستعمل دی

[1] پيدائش باب ۱۱ ايت ۹ (تورات)

(c) ketabton.com: The Digital Library

انبار[1]	د بغداد په غربی طرف د دریاب په غاړه آباد یو لرغونے ښار/ د بلخ سره نزدې د یو ښار نوم	د ځاے نوم	په باجوړ کښې د یو ځاے نوم، په دغه نامه په صوابئ کښې هم یو ځاے دے
بولان	د بصرې (عراق) په لاره د یو ځاے نوم دے	د ځاے نوم	په صوبه بلوچستان کښې د یو ځاے نوم

[1] انبار عبرانی ژبه کښې د عطارد سیارې نوم دے.

Pukhto.Net

کابل	د میرمحمد غبار د څېړنې تر مخې د کابل بنیاد په ۷۷۰ق م کښې آشوری بادشاه شلمانصر اېښودے وۀ.	د ځاے نوم	د افغانستان د پلازمینې نوم ابن حوقل ۲۳۱ھ په خپل تالیف صورة الارض کښې لیکلی "او په دې ښار (کابل) کښې کافران او یهودیان مېشته وو"
نوشته دیوار[1]	Mene, Mene Tekal, u, Phersin	مشهور متل	په دې فرمان کښې چې د تکل کومه معنیٰ ده هم په دغه معنیٰ په پښتو ژبه کښې دا تېکے د "تکل"[2] په شکل نن هم مستعمل دے.

[1] منے الله ستا د واکمنئ حساب ولګولو او ختم ئې کړو. تکیل: تهٔ په اندازه غلط اوختې، اوفېرسن: ستا سلطنت تقسیم کړے شو او فارسیانو له ورکړے شو. دوست محمد خان کامل تاریخ مرصع (نوټونه) از افضل خان خټک

[2] د تکل معنا اراده، کوشش، تلاش، لټون (دریاب پښتو لغت، مولفین قلندرمومند، فرید صحرائی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اله	دا نوم په سامی ژبو کښې د لرغونی وختونو نه د "سختن" د پاره وضع راروان دے	د اله د ټکی معنیٰ مقصوده ، تحیر او مافوق الادراک ده	آله، په پښتو ژبه کښې د تعجب کلمه ده
صلاله	د عمان (وطن) د یو مشهور ځاے نوم دے	د ځاے نوم	سلاله په مهمند ایجنسۍ کښې د افغانستان او پاکستان په پوله مشهور کلے دے
زاب کلاں زاب خورد	د آشوریانو سیمه، دجله دریاب او د هغه معاون دریابونه د زاب کلاں و خورد په منځ کښې بهیږی	د ځاے نوم	ژوب (بلوچستان) کښې د پښتنو مشهور ښار

دغه شان د پښتنو په اولسی رسمونو، روایتونو او د ژوند په نورو تګ لارو کښې هم مونږ ته په خصوصی توګه د سامی تهذیبونو نخښې نښانې په نظر راځی. لکه د یهودو په مذهب کښې د هفتې ورځ ته "سبت" وائی. په دغه ورځ د ژوند هلې ځلې خصوصاً په معاشی چارو بندېږ وی. بل طرف ته پښتانهٔ هم دغه ورځ ته "خالی" وائی. دا ټکے د خپل ساده ساخت او معنی په وېنا کښې د تنوع په وجه په ډېرو ژبو کښې مستعمل دے.

دلته د "سبت" د مفهوم او د دې ټکی په معنی کښې یو شان والی ښکاره دے. لکه چې د "سبت" ورځ د خپلو احکامو په وجه د امروزه ګڼو هلو ځلو نه خالی وی.

دغه شان به د بابلیانو د ونۍ ابتدا د بدهـ د ورځې نه کېدله. پښتانهٔ دغه ورځ ته شروع وائی یعنی ونۍ لکه چې د شروع د ورځې نه شروع کیږی.

د بنی نوع انسان په لویو مراتبو کښې یو د تکلم صفت دے[1]. دا هغه مهم اړوند دے چې مونږ پرې د خپل مافی الضمیر او احساساتو وائینه کوو. په اصل کښې د یو قام ژبه نهٔ یواځې د الفاظو ټولګی وی، بلکې هغه مونږ ته د

[1] په دې وجه د ارتقائی وړاندېز څېړن کار هم د دې دریځ منونکی دی چې د ژبې په لار ارتباط د نوع انسان خاصه ده.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه قام د ارتقائی سفر او کلتوری او تمدنی اړخونو پوره پېژندګلو هم راکوی. د انسانی تاریخ په وړومبو کښې به د هر نسل یوه مخصوصه ژبه وه. خو بیا د ګڼ نسلونو د اختلاط او د نوی قامونو د جوړېدو په وجه د ژبو دې تخصیص د تعمیم شکل اختیار کړو. د نسلی اختلاط نه علاوه د دې نورې هم ډېرې وجې وې. د بېلګی په توګه د انسانانو د یوې سیمې نه بلې سیمې ته کډه والے. د دولتونو لوړوالے او ټیټ والے، معاشی هلې ځلې، د نوی مذهبونو اثرات او د موسمی تغیراتو غوندې عواملو د نسلی ژبو د مړینې یا نسکورېدو او د نوو ژبو د ودې او پرمخ تګ د پاره حالات تصفیه کړل.

د ژبو[1] نوو پاهانو ټولې ژبې په اتو لویو ټبرونو کښې وېشلی دی. دوی دا تقسیم د مشتق ټکو، اوازونو او ګرامر په بنسټ کړی دی. لاندې د دغو اتو ټبرونو نومونه د نظره کړئ.

(۱) سامی (۲) انډو یورپی (۳) هندچینی (۴) دراوړی
(۵) مونټړا (۶) امریکی (۷) ملایا (۸) بانتوا

[1] نوی څېړن کار په دې حقیقت تقریباً یو دی چې لفظ اریا د ژبوی ډلو نمائندګی کوی نه چې د نسل.

په باندنی وېش کښې سامی ټبر د نورو ژبو په څېر په ګڼو ژبو مشتمل دے. چې پکښې آشوری، فینیقی، سریانی، عبرانی، قبطی، عربی وغېره نوموړی دی. د ژبو دا ټبر عموماً د سامی نسل د ژبو نمائندګی کوی. دغه شان انډویورپی ټبر د آریائی ژبو نمائندګی کوی. د دې ټبر دوېم نوم انډوجرمینک دے. دا ټبر په وړومبی توګه د ټکو او مخارجو د وېنا په لحاظ سره په سنتم او سیتم وېشلی شوی دی. سنتم په لاطینۍ ژبه او سیتم په سنسکرت ژبه کښې سلو (عدد) ته وائی.

د دې ټبر دوه بنیادی ولقې دی:

(۱) انډوآریا (د دې ۲۱۹ څانګې دی)
(۲) انډو ایرانی (د دې ۸۴ څانګې دی)

په جغرافیائی توګه د انډوایرانی ولقې دوه څانګې دی:

(۱) شرقی (۲) غربی

شرقی څانګه ئې په دوو ذېلو وېشلې ده:

(۱) شمالی شرقی (۲) جنوبی شرقی

ژبپوهان د پښتو ژبې اړوند د جنوبی شرقی څانګې سره ګڼی. دلته دا د خپلې ګاونډی (پامیری) برعکس یواځې ده. د دې نه د دې ژبې لرغونتوب او پښتون قام سره د خصوصی تړون ښوونه په خپله برسېره کیږی.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

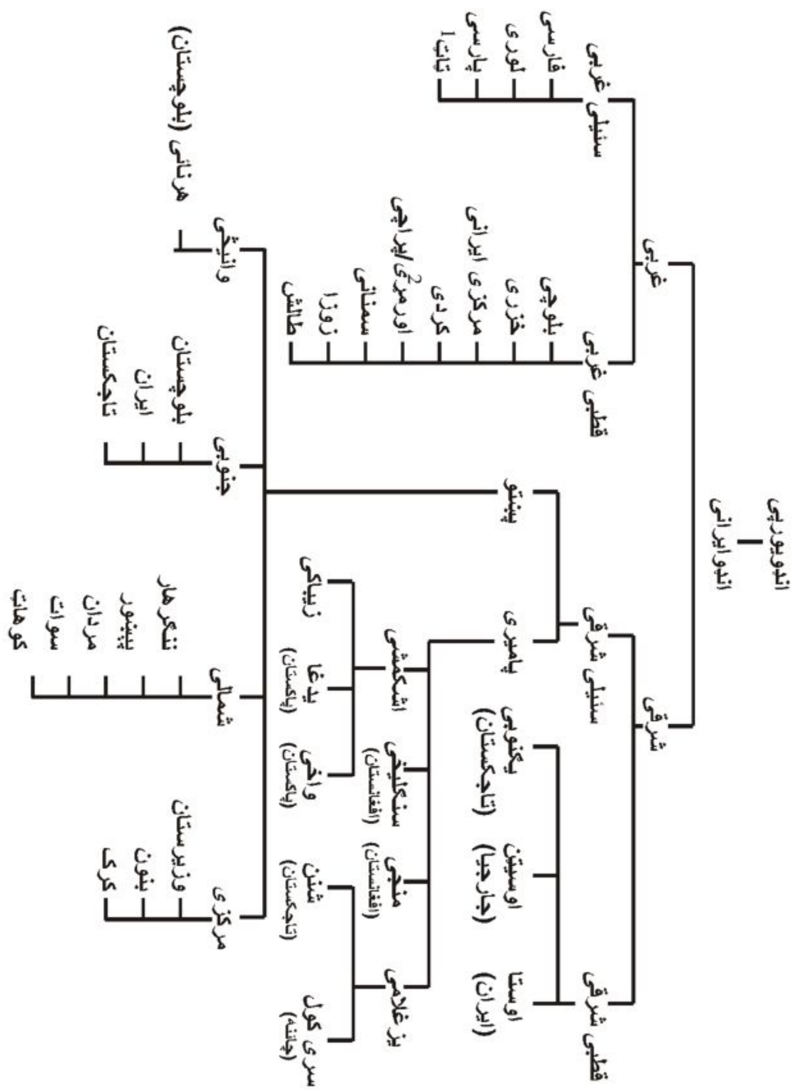

باندينۍ نقشه د نوی ژبپوهانو د علمی زيارونو نچوړ دے

[1] دا خالص يهودی وېنا (لهجه)ده. د دي ويونکی اسرائيليان د "بک" په نامه بللی شی.
[2] دا اورمړي ژبي غربی څانګي سره تعلق د دي خبرې واضح دليل دے چي د پښتنو مختلفو قبيلو په مختلفو ادوارو کښي په مختلفو مقاماتو ستوګنه کړي ده. (اثرجان)

په دې کښې شمالی وېنا په پښتو (پختو) پېښاوری او يوسفزی وېنا بللی شی. جنوبی وېنا ئې په پښتو (پشتو) او کنداری وېنا په نامه يادېږی. د وانيڅی متبادل نومونه چلګری او ترنيوده. دا اوويا فيصده جنوبی، درې شپېتۀ فيصده نورو وېناګانو او ۲۷ فيصده اورمړی سره اړه لری. دغه شان منځنۍ وېنا په ميستيۍ (محسودی) وېنا پېژندے شی.

د انډو يورپی ډلې د غربی څانګې شمالی غربی ذيله کښې اورمړی ژبه د افغانانو د اورمړ قبيلې ده. د دې ژبې متبادل نومونه برکی او برګسته دی.

په ښکاره د دې څېړنې نقشې نه پښتو ژبه د آريائی ژبو په ډله کښې په يو لوړ مقام برسېره کيږی. خو غوره به وی چې مونږ د دې ژبې په بابله د شرق او غرب د هغه ژبپوهانو تبصرې هم رانقل کړو. د چا د څېړنو له کبله چې د دې غشتلی قام د قامی ژبې په بابله د قدر وړ علمی پنګې په ډاګه کيږی.

نومړی انګريز څېړن کار او تاريخ دان الفنسټن د پښتو ژبې په بابله ليکی " د دې ژبې اصل په آسانۍ سره نۀ معلومېږی. د دې د پيللو ټکو (ترکيبی الفاظ) لويه برخه د يو نامعلومه ماخذ نه برسېره کيږی. په دې کښې زياترې

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ټکی شامل شوی دی چې هغو به د خیزونو د اظهار د بنیادی اړتیا له کبله د دې قام د مورنۍ ژبې اجزاء سنجول وی".

وړاندې لیکی "په هغه دوه سوه اتلس ټکو کښې چې مائې مخامتیا د فارسۍ، ژند ، پهلوۍ، هندوستانۍ، عربۍ، آرمینۍ، جارجینۍ، عبرانۍ او د شالډیک ژبو ټکو سره اوکړه. ما ته پکښې یو سل اولس داسې ټکی ملاؤ شو چې هغه ما د یوې ژبې سره هم مماثل او نهٔ ګڼل بلکې هغه ځان له او حقیقی لګی"[1].

د پښتو ژبې نامتو څېړنکار دوکتور خیال بخاری په خپل تصنیف "پښتو صرف ونحو" کښې دا ژبه (پښتو د ټکو په لحاظ سره آریائی او قواعدو په لحاظ سره د سامی ژبو په څیر بولی[2]. د دکتور مارګن ستېرن مطابق "کېدے شی پښتو ژبه د ساکا ژبې یوه وېنا وی خو وضاحت ئې مشکل دے"[3].

دوکتور ټرومپ وائی "پښتو یوه هندی آریائی ژبه ده خو خالص هندی هم نهٔ ده ځکه چې د تېرو وختونو

[1] په حواله د پښتو ادبیاتو تاریخ .از پوهاند عبدالحئ حبیبی

[2] په حواله د "پښتون کون" از پروفېسر پرېشان خټک

[3] پروفېسر ارنلډ جے ټائمبی د دې وړاندېز په ثبوت کښې دلیل ورکوی چې د فارسی "دال" په پښتو کښې په "لام" سره بدلیږی لکه "پدر" نه پلار، دیدن نه لیدل، دختر نه لور (په حواله د پښتون کون پرېشان خټک)

Pukhto.Net

راسې دې د خپل وجود د ساتنې سره سره د هندی او ایرانی ژبو په مینځ کښې د یو کړۍ په توګه ځان ساتلے دے"[1].

شیلی ډیور "د موازناتی لسانیاتو اجمال" مرتبه ۱۸۵۳ء کښې پښتو د ایرانی ژبو په لړ کښې بیانوی. خو سره د دې، د دې حقیقت یادونه هم کوی چې دې ژبې ځان له یوه خاص او نوې انکشافی لاره خوښه کړې ده.

په دې لړ کښې د راوړتی تجزیه یقیناً ځان له او د حقیقت سره زیاته نزدې ده. "د پښتو د ژبې د اصلیت او بنیاد په بابله د وېنا ګانو توپیر د هغو نه کم نهٔ دی کوم چې په خپله د پښتنو د اصلیت او نسب په بابله دی". مخکښې لیکی "د پښتو ژبې د افعالو او ضمائرو د خصوصیاتو او بعضې نورو خبرو نه دا ظاهرېږی چې دا یوه لرغونۍ عجیبه ژبه او د ټولو ژبو نه جلا ده".

د ژب پوهانو د باندینی تجزیو نه د پښتو ژبې د قدامت او لوړتیا اندازه په ښهٔ ډول کېدے شی.

[1] په حواله د "پشتون کون" از پروفېسر پرېشان خټک" د دې دریځ اظهار جیمز ډارمستېټر هم کړی دی لیکی "بلکې دا ژبه د ژند (اوستا) یا د یوې بلې ژبې سره چې ژند ته ورته والی لری ډېر مشابهت لری" په حواله د پښتنو ادبیاتو تاریخ از پوهاند عبدالحی حبیبی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په خیال ډېره به غوره وی چې مونږ دا ژبه د انډو ایرانی ولقې یو حصه ګڼلو په ځائے د انډو یورپی ولقې مرکزی حصه وګڼو یعنی:

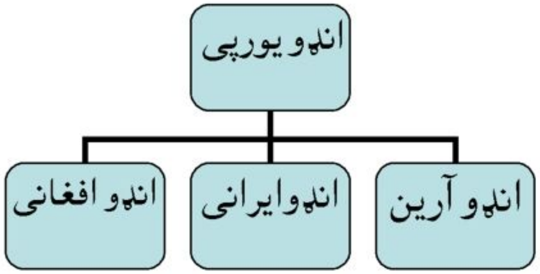

مونږ د دې خپل وړاندېز په لړ کښې لاندینی نکات لوستونکو ته وړاندې کوو. او ورپسې د پښتنو د نسلی اصالت په بابله یو نوے موقف د څېړن کارو پاملرنې د پاره قلم ته سپارو:

"د پښتو ژبې خصوصیات"

(۱) پښتو ژبه کښې مشدد ټکی نۀ وی، لکه بتی نه بتی۔

(۲) پښتو کښې یو حرکت، حرکت مخصوصه دے چې "زورکے" نومېږی. دا د زبر او پېښ په منځ کښې دے لکه هل، شل

(۳) پښتو کښې وړومبی په ساکن سره کیږی لکه سپور، شکور (یو ساکن) ننداړ (دوه ساکنه)

(۴) پښتو کښې "ف" په "پ" بدلیږی لکه فقیر نه پقیر، دغه شان د با اواز هم په "پ" سره بدلیږی لکه ګلاب نه ګلاپ، کباب نه کباپ

(۵) پښتو کښې خالص عربی او فارسی اوازونه لکه "ق، ف ، ع، ج، ص" نشته.

(۶) د پښتو ټکی (ډ ، ټ، ړ، ټهـ ، ڼ) نۀ ایرانی ژبه کښې شته نۀ فارسی کښې.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۷) د پښتو معکوس اوازونه (ټ، ډ) په نوی فارسی کښې نشته.

(۸) د هندی ژبې په حروف تهجی کښې د ''غ'' اواز نشته او اهل ایران د ''ډ'' او ''ړ'' سره بلد نه دی، خو په پښتو کښې داسې ډېر ټکی شته چې د ''غ'' سره ''ټ'' یا ''ړ'' یو ځاے راځی لکه ''غټ'' ''غړپ''.

(۹) د ټکو او مخارجو په لحاظ سره هند یورپی سرچینه په دوو برخو کښې وېشلې شی. (۱) سنتم (۲) سیتم دلته پښتو د انډوایرانی ولقې نه اوځی او په انډو آریائی ولقه کښې ورګډه شی.

(۱۰) د پښتو ژبې د بلنې اوازونه (حروف ندا) د سامی ژبو سره اړه لری لکه یا ، ای، آ

(۱۱) ''ت'' په عربی کښې ضمیر د مخاطب دے. لکه ضربتَ کښې ''ت'' هم په دغه معنی کښې دا ټکی په پښتو کښې هم مستعمل دی.

(۱۲) ''ها'' دا ټکے په عربی کښې د اسم اشارې سره لګی چې مقصد ئې مخاطب ته په مشارالیه باندې وېختیا یا تنبیهه وی، لکه ذا نه هذا دغه ټکی په

پښتو کښې هم په دغه معنی مستعمل دی. لکه هغه = ها + غه

(۱۳) ''ها'' په عربی کښې اسم فعل دے، په معنی د ''ته او نیوه'' په پښتو کښې دا لفظ د نون غنه سره مستعمل دے، لکه هن (واخله)

(۱٤) ''وی'' په عربی کښې اسم صوت دے، چې د تعجب یا مذمت په وخت د خلې نه اوزی. تقریباً په دغو معنو کښې په پښتو کښې هم مستعمل دے.

(۱۵) ''مهٔ'' اسم فعل په معنی د امر حاضر دے، معنی ئې ''کلارشه تهٔ'' ده، پښتو کښې هم دا کلمه په دغو معنو کښې مستعمله ده.

د باندینی نکاتو[1] او د تېرو صفحو د تجزیو او جدولونو نه دا حقیقت په ښهٔ توګه په ډاګه کیږی چې پښتو ژبه اګرچې د ساخت په لحاظ سره خو انډویورپی ده خو دا د لرغونی سامی ژبو سره ډونګ اړوند لری. چې کله مونږ د دې سپېځلی وېنا د وئیلو اعاده کوو چې افغانان په خونه بنی اسرائیل دی، او پښتو د دې قام ژبه ده. نو دا

[1] د دې نکاتو نه د هغه غېرجانبداره څېړن کارو دریځ ته هم مزید تقویه ملاوېږی چې پښتو د تولو ژبو نه ځان له حېثیت لری. (اثرجان)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره هم په خپله واضحه کېږي چې کله د آشوريانو په وخت کښې بې کوره شوي اسرائيليان د ماديانو په ملک کښې مېشته شوي وو. نو د هغه وخت د انډو يورپي ژبې په بنسټ ئې د پښتو ژبې تشکيل کړے وه[1].

دغه شان د دې بې کوره شوي اسرائيليانو نورو ډلو هم د انډو يورپي او اپفرواېشيا ټک ژبو کښې د اختراع او تجديد په وسيله نوي ويناګانې تر دې چې نوي ژبې ژېږولې دي. مونږ د دې خپل موقف په مرسته کښې لاندينې بېلګې وړاندې کوو.

tat : دا د ترکۍ ژبې لفظ دے چې معنی ئې کوچې (خانه بدوش) ده. دا ژبه ويونکي يهوديان په بک (Bik) يادېږي. او په غرځنو يهوديانو مشهور دي. دوی خپله ژبه په جورۍ يا جوهورۍ بولي. د روايت تر مخې دا خلق د کوه قاف په سيمه کښې د پخوا وختونو راسې مېشته راروان دي. دا

[1] د حبيبی صېب د څېړنې تر مخې د ايرانی باچا دارا يوش کبير هغه شاهی ډبرې چې په ۵۱٦ق م کښې په ميخي رسم الخط ليکلی شوې وې. په هغه کښې درې جملې داسې دی چې د ترکيب په اړوند ترې پښتو جوړېږي. د دار اپوش دا ډبره ۲٤٠ کرښو باندې مشتمله ده. هره کرښه کښې ٤٥ ټکي وو او هر ټکی ئې د ۳ نه تر ۵ علامو (نخو) نه جوړ وو چې پکښې دار ايوش خپلې کارنامې بيان کړې وې. هغه درې جملې دا دی:

Ne a ri ka a hum ← نے ارے که اهم ← نې اړيکه اوم ← نه اڑيل ہوں

Ne Drau ja na a hum ← نے دروجه نه اهم ← نې دروجنه اوم ← نه دروغ گو ہوں

Ne zura ka ra hum ← نے زوره که ره اهم ← نې ځور کړه اوم ← نه جابر ہوں

د پښتو ادبياتو تاريخ از عبدالحيی حبيبی صېب

خلق په داغستان، چيچنيا، آزربائيجان، کابردينو بلکار او رشئين فېډرېشن کښې اباد دي.

Dzhidi:

دې ته يهودي فارسي هم وائي، په ايران کښې وئيلی شي.

Bukharic:

دې ته بخارۍ او تاجکۍ يهودي ژبه وائي. دا د بخارا د يهوديانو ژبه ده.

Lisan didon:

دا په ګڼو نومونو لکه لخلوکۍ، ګلی بالو او کردې يهودي ژبه باندې يادېږي.

د يهوديانو دې ژبې له کردۍ، ترکۍ، عربۍ، شرقي فارسۍ، غربي فارسۍ، عبرانۍ او ګڼو يورپي ژبو نه اغستې ټکي په خپلې لمنه کښې ځاے کړی دي. د دې ژبې خپل وطن ايراني آزربائيجان دے.

Hulaula:

د دې متبادل نومونه لشان نوشان، جيالي، هله وغېره دي. د دې په وېنا ګانو (لهجو) کښې يوه وېنا په سلېمانيه يادېږي. چې په بنيادي توګه د ايراني کردستان او دې سره تړلی د عراقي برخې د يهوديانو ژبه ده.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

:Qimant

د ایتھوپیائی یھودیانو ژبه ده.

بربریھودی:

په افریقه کښې مېشته د یھودو د یو ګوند ژبه ده.

مراکشی یھودی عربی:

په دې کښې د سپېنش، فرانسیسی، عبرانی وغېره ژبو اثرات راغلی دی. دا په بنیادی توګه عربی ده.

یمنی یھودی عربی: دا د مسلمانانو د عربی نه جلا ده، د دې نورې وېناګانې د سنا او حبان په نامو یادېږی.

"د افغانانو ابتداء"

افغان قام د مختلفو قبیلو مجموعه ده. د دې قبائلو د یووالی د وجو نه یوه اهمه وجه اسرائیلی وړاندېز ګڼلی شی. دې وړاندېز نه یواځې د دې طائفی په قامی اړوند کښې جور کردار لوبولے دے. بلکې د دې قام د دننی او بارنی نفسیاتو او د یو ساده قبائلی کلتور نه د تهذیب او تمدن په لار سفر باندې هم درنې اغیزې مرتب کړی دی. د افغانی مورخینو په خیال د افغانانو د ټولو ټبرونو شمېر په لاندینی ډول دے.

کړلانی: ۱۲۰ سړبنی: ۱۰۵ غورغشی: ۹۵ بیټنی: ۷۵

د افغانانو د دې قبائلی وضعې ترتیب د عهد اسلام نه شروع کیږی. مونږ به په دې څهٔ قدرې بحث کوو. خو راځئ چې وړومبے د دې قام د اسلام نه د وړاندې تاریخ لنډ جاج واخلو.

عموماً د پښتنو د نسلی قدامت په بابله د "مهابهارت" او د هیروډوټس د "تواریخ"[1] نه دلائل ورکړی کیږی. په دواړو کتابونو کښې د "پکت" په نوم د یوې قبیلې ذکر شوے دے. مونږ د دې قبیلې ذکر په ټېرو صفحو کښې لیکلے دے. مونږ دا ګټ نیوکه کوو چې د

[1] سن تصنیف 450 ق م

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکت په بابله په خپله په دې دواړو حوالو کښې لاینحل اضطراب او ابهام موندلے شی. سره د دې نه چې په مهابهارت او نورو لرغونی هندی تواریخو او د جغرافیې کتابونو کښې د لرغونی هندوستان او د هغه د ګاوندي ملکونو د قبیلو په بابله د قدر وړ معلومات موجود دی. په دې لړ کښې مونږ د لرغونی هندی څېړن کارو دوه جغرافیائی اصطلاحات لوستونکو ته وړاندې کوو.

(۱) **مهاجناپاداس**:

دا د دوو ټکو جوړ (مرکب) دے.

مها یعنی لوے، پاداس یعنی د قبیلې د پښې (ولقې) لاندې زمکه.

مهاجناپاداس د سنسکرت د ژبې جغرافیائی اصطلاح ده. چې مراد ترې لوړ رتبه دولتونه دی. دا دولتونه په لرغونی هندوستان کښې د آریاګانو د راتګ نه پس جوړ شوے وهٔ. چې شمېر ئې شپاړس وهٔ. د دې واکمنو نومونه په لاندینی ډول وو.

(۱) مګدها (۲) ګندارا[1] (۳) کمبوجا (۴) شاکیا

[1] د څېړنو تر مخې د ګندار ایانوژبې داردک ډلې سره تعلق لرلو. دغه شان به دې خلقو هندکو هم وئیله. چې دا وخت ئې هم د پښتونخوا هندو اقلیت وائی. نن سبا د داردک ډلې نه پشائی (افغانستان) خووار (چترال) شینا (ګلګت، کشمیر، لداخ) او کوهستانی په کوهستان کښې وئیلی شی.

(۵) کورو (۶) انګا[1] (۷) کوسالا (۸) پنچالا
(۹) واتسا (۱۰) مالا (۱۱) متیا (۱۲) کاش
(۱۳) واجی (۱٤) چیډی (۱۵) سوراسینا
(۱٦) اساګا

په دې واکمنو کښې د ګندارا او تر یو حده د کمبوجا تعلق د پښتنو د موجوده سیمو سره دے[2]. ګندارا د پېښور په وادۍ، سوات او پوټهوهار باندې مشتمله وه. او کمبوجا د هند په شمالی غربی غاړه د ګندارا نه پرته د منځنۍ ایشیا په لوړی موقعیت لرلو. په دې دواړو دولتونو کښې د مېشته قبیلو نومونه: (۱) کمبوجا (۲) ساکا (۳) ګندارا (٤) یاوانا (۵) داروناس (٦) برباداس (۷) خاشاس ذکر شوی دی.

[1] په بعضې هندی حوالوکښې داریاست په میلچهـ یاد شوی دی. دې سره خوا ته یو بل ریاست هم وهٔ. چې ونګا نوم ئې وهٔ. "واؤ" د "با" سره مبدل په وجه دا ریاست د بنګا په نوم هم یاد شوے دے. څېړن کار دا رائې هم روایت کوی چې دواړ واکمنو د یو ریاست تشکیل کړے وهٔ، چمپا د دې ریاست پلازمینه وه. بودیانه دهرما انګا ریاست د ګډ نسلونو مجموعه روایت کوی. د مهابهارت په یو روایت شاه انګا میلچهـ وهٔ. چې د نورو هندی واکمنو نه ئې بدل کلتور او مذهب لرلو. پښتو ژبه کښې انګا بنګا اسم صفت دے چې معنی ئې فضول خبرې، د یو ځاے بل ځاے، ګډوډ بیان شوی ده. وګورئ دریاب (پښتو لغت) مولفین قلندر مومند، فرید صحرائی. (اثرجان)

[2] د تعجب مقام دے چې په دې شپاړسو ریاستونو کښې نهٔ د پکت غوندې نامتو قبیلې په نوم د ریاست ذکر شته او نهٔ ئې د ژبې (اثرجان)

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتریهاتا:

دا جوړ (مرکب) ټکی د "اترا" یعنی شمالی او "پاتا" یعنی لار په پیوستون سره بنا شوی دی. په لرغونی هند کښې د اترپاتا نه مراد هغه لویه لار وه چې هغه د ګنګا د لوے تجارتی لارې سره په تېره او د هغې په قطع د ټېکسلا او بلخ په اوګدو تر منځنۍ ایشیا پورې تلې وه. د دې شرقی ټګ ځاے (ټرمینل) به د تملوک (بنګال) نه شروع کېدو. د بدهائی تواریخو تر مخې د مهاجناپاداس شپاړس واکمنو کښې کمبوجا او ګندارا اترپاتا وی. د پرانک ادبی پنګو کښې بهلیکا، پهلوا، ساکا، پاراداس، راماتاس، کمبوجاس، ډراډراس، تخاراس، پیناس، بارباداس، کیکایاس، بیواس، سندهوس او سوویراس اتراپاتا قبائل یاد شوی دی. د اشوکا په یو لیکلی ډبرا کښې د هغه د واکمنۍ لاندې ابادو قبیلو نومونه په لاندینی ډول دی:

(۱) یاوانا (۲) کمبوجا (۳) ناباکاس (٤) ناباپمکت
(٥) بوجاس (٦) پتنیکاس (۷) اندراس (۸) پالیداس

مونږ وینو چې په دې باندینی واکمنو او قبائلو کښې نهٔ د پکت ذکر شته او نهٔ د پکتیکا.

البته روستنی وختونو کښې وراها مهیرا[1] په تصنیف "براهت سمیتا" کښې د افغان سره مماثل د یو نوم ذکر موندلی شی، په دغه تصنیف کښې د ټېکسلا، ګندارا، پشکلاوتۍ نه شا ته غربی لوری ته د لاندینی قومونو نومونه لیکلی شوی دی.

(۱) ګیری درکا (۲) پهلوا (۳) سین هون
(٤) اواګانه

د ځیرن کارو په خیال دلته د اواګانه نه مقصود افغان دے.

د مورخینو مطابق د اواګانه د ټولو نه لرغونۍ ننداره مونږ ته د شاپور اول (۲٤۱ء تا ۲۷۲ء) په لیکلی ډبرو کښې کیګی. دا کتبه د نقش رستم په مقام د تخت جمشید سره نزدې د آتش کدې په دېوالونو لیکلی شوی وه. د ډبری ټکی دی "ګوندیفرابګان رسماد"[2].

دا ټکی د لګ ډېر ترمیم سره د شاپور III (۳۸۲ء تا ۳۸۸ء) په شاهی ډبره کښې د اپاګان په شکل لیکلی شوی دی.

[1] ژوند ٥٠٥ء تا ٥٨١ ء
[2] څیړن کارو تر دې وخته دا عبارت نهٔ دے تحلیل کړے.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خېړن کارو په منځ کښې يو لوے اختلاف د افغانانو د اسلام نه وړاندې مذهب باندې هم دے. د بعضې حضراتو[1] خيال دے چې د اسلام نه مخکښې افغانان د عيسوی مذهب قائل وو. چې کومو حضراتو[2] د افغانانو د اولسی او اجتماعی نفسياتو مطالعه کړې ده د هغوی په خيال د افغانانو په اجتماعی اقدارو (پښتونولۍ) کښې نه د بدائی مذهب اثرات موندلی شی او نهٔ د هندوانو د طبقاتی وېش اغېزې.

د عجائب المخلوقات د مؤلف[3] په وېنا "د افغانانو په سيمه کښې د گز (ونه) ځنگل دے چې دې ځنگل کښې يوه لويه ونه ده چې د تنې پېړوالے ئې اوولس ارشه (پېمائش) دے. دې ونې ته بامبړ (برهمن) وئيلی شی. او افغانان دې ته سجدې کوی". کهٔ چرې مونږ د سجدې نه ظاهری معنی واخلو نو د عبادت نه د مظاهرو د لمانځلو (مظاهرپرستی) مطلب په پوهه کښې راځی، خو کهٔ چرې د دې نه د دې ونې د تقديس[4] عقيده واغستې شی نو د دې تصور د نورو مذهبونو سره سره په اسلام کښې هم مونده

[1] لکه روشن خان
[2] لکه پرېشان ختک
[3] په حواله د پښتانهٔ از دوکتور حبيب الله تژی
[4] په اسمانی کتابونو کښې د ونې د تقديس نه مطلب برکت دے.

Pukhto.Net

شی. دغه شان په لرغونی آريائی قومونو کښې هم د "سوما" په بابله د تقديس عقيده وه، خو بل طرف ته مونږ په پښتو ادبياتو او نهٔ د قامی رواياتو د قدر وړ ذخيره کښې د دې ونې يا د دغه رقمی لمانځلو څهٔ اثرات مومو. پرته د دې نه چې د پښتو ژبې په اولسی متلونو کښې د اور د تقديس اشارې موندلی شی.

مونږ ته د لرغونی چينی سيلانيانو په سفرنامو کښې د بنوں او هغې سره تړلی سيمو کښې د "اپوکان" په نامه د يوې قبيلې ذکر ملاوېږی. خو د دې تذکرو نه د اپوکان[1] د بې دينۍ اشارې برېښی. دا امر د قدر وړ دے چې په دې موضوع (د افغانانو د اسلام نه وړاندې تاريخ) د ټولو نه غوره کار خپله افغانی مؤرخانو کړې دی. په دې لړ کښې د ټولو نه وړومبې هڅه مونږ ته د شېخ کته د "لرغونی پښتانه" په شکل کښې ترلاسه کېږی.[2]

دا وخت په دې موضوع د ټولو نه معتبره څېړنه د دوکتور حبيب الله تژی ده. دوی په خپل قابل قدر تصنيف کښې نهٔ يوائې د افغانانو د ماقبل از اسلام تاريخ د روکو

[1] د دې نوم د شاپور III د ډبرې ليک اپاکان سره يو شان والی واضح دے.
[2] د بده مرغه د دې تاريخ (چې په اتمه صدی هجری کښې ليکلے شوے وهٔ) د وخت د چپو له امله نن صرف نوم پاتے دے خو د پټې خزانې د مولف په مننه څهٔ اقتباسات ئې بچ پاتی شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاڼو د لټون کامیابه هڅه کړې ده بلکې هغه مهم مآخذات ئې هم په نخښنه کړی دی. د کومو نه چې په دې موضوع مستقبل کښې څېړن کار مطلوبه مواد تر لاسه کولے شی. دوکتور تژی په خپل قدرور تالیف کښې د فردوسی د شاهنامې د ملحقاتو[1] نه یو کردار نقل کړے دے. د دې کردار نوم کک کهکزاد وۀ. دا افغان سردار د زال او رستم د وخت وۀ. کک د رستم د پلار زال نه څو کرتې خراج اغستې وۀ. دې د غزنی نه د درې ورځو په لرتیا (فاصله) په یو لوړ غر مرباد[2] نومی قلعه کښې اوسېدلو. په دې منظومی تذکره کښې د افغانو سیمه په "مرزافغان" یاده شوې ده.

مونږ مخکښې په جدول کښې اشاره کړې ده چې د افغانستان (موجوده) د مشهور ښار میمنی زوړ نوم یهودیه وه. د یاقوت په وېنا په دې کښې هغه یهود آباد وۀ چې بخت نصر دلته رامېشته کړی وو[3]. د حضور نبی الرحمة د بعثت نه پس مونږ ته د تاریخ په پاڼو کښې د دغې زمانې د یو مشر "قېس" نوم ملاوېږی. د روایت تر

[1] دا ملحقات ورک نومې شاعر په شپږمه صدی هجری کښې مرتب کړی وو. پښتانه از ډاکټر حبیب الله تژی
[2] د دې نوم نه د دې قلعه د تاوً تریخ والی اندازه په ښهً توګه لګی. (اثرجان)
[3] معجم البلدان از یاقوت

مخې چې کله قېس ته د اسلام د سپېڅلی دین خبر ورسېدو. نو دې د یوې ډلې سره د عربو ملک ته لاړو او د حضور نبی الرحمة په لاس مبارک ئې اسلام قبول کړو. خو نوی څېړن کار په دغه روایت او د قېس د تشخص په بابله د رقم رقم شبهاتو ښکارونه کوی. اصل کښې د قېس کردار څۀ داسې افسانوی شکل اختیار کړے دے چې له دغې امله حقیقت ته رسېدل په خپله ګران شوی دی. خو چې کومو د قدرور څېړن کارو[1] د کوټلی عربی مآخذاتو په چاڼ نظر سره کتنه کړې ده هغوی په دې نتیجه رسیدلی دی چې د محدثینو په تذکرو کښې د یو داسې صحابی ذکر شته چې په ختېه د ولایت (افغانستان) وۀ. د دې صحابی نوم قېس بن یزید وۀ. د اسماء الرجال د فن نوموړی عالم ابن الاثیر په خپل تصنیف "اسد الغابة فی معرفة الصحابه" کښې د قېس تذکره په دې ټکو کړې ده.

ترجمه: "قېس بن یزید" د دۀ نه د دۀ اولاد روایت کړے دے، بې شکه دې رسول الله له د جرګې (وفد) سره راغلے وۀ. او بیا ئې اسلام راوړو او دې د دۀ د قوم سردار مقرر کړے شو. او د دۀ په سر ئې (یعنی رسول الله) لاس

[1] لکه د مسعودالحسن خان روهیله لنډه او جامع رساله "قیس پٹھان ایک تحقیقی مطالعہ" پبلشر افغان ریسرچ سنټر، لاهور

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

رابښکلو او دۀ خپل قام ته په هغه غر د اسلام بلنه ورکړه چې نوم ئې سلمان غر دے.

دغه شان علامه ابن حجر عسقلانی هم په خپل تالیف "الاصابة فی تمیز الصحابه" کښې د قېس بن یزید ذکر په دې ټکو کړے دے. ترجمه "قېس ووئیل چې زۀ د السبع په وادۍ کښې نبی صلی الله علیه والسلم ته جرګې (وفد) په شکل لاړم، بیا ما په هغوی باندې ایمان راوړو و د هغوی نه مې لاس نیوه وکړه. او هغوی زما د پاره یو خط اولیکلو او ما ته ئې امسا ډالۍ کړه. بیا زۀ خپل قام ته راستون شوم او هغو ټولو ته مې د اسلام بلنه ورکړه او هغوی ټول په دې یو شو (یعنی په منلو) او په غر یو ځاے شو چې ورته سلمان وئیلی شی.[1]

امام بخاری په خپل "التاریخ الکبیر" کښې د قېس بن یزید د تذکرې په لړ کښې د هغوی د حضرت عبدالله ابن مسعود نه د سماع ذکر هم کړے دے[2].

د دې باندینی درې واړو اقتباساتو نه دا خبره په ښۀ توګه په ډاګه کیږی چې د دې صحابی یعنی د قېس تعلق عجم سره وۀ. د دوی د سیمې نوم کوه سلمان وۀ. دوی په

[1] په حواله د مسعود الحسن خان روهیله مو ٔلف "قیس پتهان ایک تحقیقی مقاله
[2] په حواله د مسعود الحسن خان روهیله مو ٔلف "قیس پتهان ایک تحقیقی مقاله

دربار رسالت کښې د جرګې په شکل حاضری کړې وه. بیا د دربار رسالت نه دوی د رېی (بېرغ) یا امسا په درناوی سردار وټاکل شو. خو په دې قدروړ حوالو د بحث نه وړاندې به دا غوره وی چې مونږ د قېس په شجره څۀ قدرې بحث لوستونکو ته پېرزو کړو.

په مخزن افغانی او د دې متبع مورخینو په تواریخو کښې د قېس شجره په لاندینی ډول ده. قېس بن عیص بن سلول بن عتبه بن نعیم بن مره بن جلندر بن سکندر بن رمان بن عنین بن مهلول بن شلم بن صلاح بن قارود بن عثم بن فهلول بن کرم بن عمال بن حذیفه بن منهال بن قېس بن عیلم بن اشموئیل بن هارون بن قمرود بن ابی بن صهیب بن طلل بن لوی بن عامیل بن تارج بن ارزند بن مندول بن سلم بن افغنه بن ارمیابن سارول المقلب به ملک طالوت بن قیس بن عتبه بن عیص بن روئیل بن یهودا بن حضرت یعقوب

دا شجره د قېس نه تر حضرت یعقوب علیه السلام پورې په ٤٣ کړو / پورونو مشتمله ده. د علم الانساب تر مخې دا شجره د څوارلس سوو کالو نه تر شپاړس سوو کالو پورې بشپړه ده. په دې کښې ملک طالوت د یهودا له

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې شجره کښې د قیس د اولاد شجره دا رقمي نقل شوې ده:

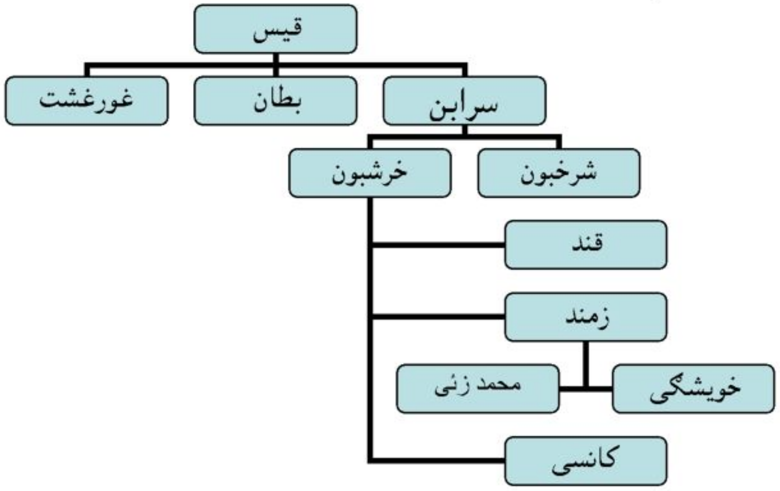

بطان: د فسانهٔ شاهان د مؤلف مطابق په لرغونه زمانه کښې د روه په وطن کښې د ګُمل دریاب په غاړه د افغانانو درې ورونړه بتني، سربني او غورغوشتي اباد وهٔ. د دوی سردار بتن (بطان) وهٔ، او په ورونړو ئې واکمنی لرله[1].

په دې شجره او د مخزن افغانی په شجره کښې د قیس (عبدالرشید) نه واخلې تر یعقوب علیه السلام پورې په بعضې پشتونو له ٤، ٦، ١٠، ١١، ٢٣، ٢٦، ٢٧، ٣٩، ٤٠ او په ٤١ کښې ښکاره توپیر دے دا توپیر بعضې

[1] فسانهٔ شاهان ژباړن مسعود الحسن روهیله صفحه ۸۲

اولاده بیان شوې دے. حالانکې هغه بن یمیني وهٔ. بله دا چې د دې شجرې په نومونو عربی اغیزې جوتې ښکاری.

خو د افغانانو خپل منځ کښې د مخزن افغانی شجره حتمی نهٔ ده. په دې لړ کښې نوری شجرې هم روایت شوی دی. لاندې مونږ د پښتنو د محمدزو قبیلې شجره لوستونکو ته وړاندې کوو.

قیس بن عیس بن سلول بن اتبا بن نعیم بن مارع بن جندر بن سکندر بن رحمان بن امین بن مالول بن شلم بن صالح بن کرود بن عظیم بن فهلول بن کرم بن محال بن حذیفه بن منهال بن قیس بن عالم بن شمائل بن هارون بن قمرود بن لاهن بن سلیناب بن طوائل بن لیوی بن عامل بن تریج بن ارزند بن مندول بن مسالم بن افغانا بن ارمیا بن سرول (طالوت) بن قیس بن مهائل بن اخنوج بن سروغ بن یهودا بن یعقوب.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونو کښې د وېنا په اړه او بعضو کښې د ټکی د ساخت په بنسټ د ے.

په دې شجره کښې بیټ نیکۀ بطان[1] لیکلی شوی دی. ورسره ئې بطان او غورغشت میرات بیان کړی دی. د سر بن په اولاد کښې ئې شرخبون میرات لیکلی دی.

د باندینی دوو شجرو نه علاوه د قېس عبدالرشید درېمه شجره هم محققینو[2] روایت کړې ده. چې هغه د قېس نه په بره لسمې کړۍ پورې دلته راوړلې شی.

قېس (فطان) بن عیس بن سلول بن عتبه بن نعیم بن مارع بن جوزر بن سکندر بن رمان بن امین یا عمین یا عتیق

په دې شجره کښې د قېس د اولاد شجره په دې رقم راوړلې شوې ده.

قېس (فطان) ⇐ خالد ⇐ عررین ⇐ عبدالرحمان ⇐ عبدالعزیز یا ابو نصر ⇐ عبدالله ⇐ قیس(عبدالرشید)

1 مؤلف د پټې خزانې د اسماعیل ولد بیټ سن حیات ۴۱۱ هـ روایت کړے دے.
2 تاریخ نیازی قبائل. از محمد اقبال خان تاجه خیل

په دې شجره کښې قېس (فطان) او قیس عبدالرشید دوه جلا جلا مشران بیان شوی دی. د دواړو تر منځه پنځۀ پشته دی.

صاحب د تاریخ نیازی قبائل د "پښتون ګائید"[1] په حواله نقل کړی دی. چې کله توما[2] رسول د تبلیغ په لړ کښې غور ته راورسېدو نو د عمومی دعوت نه پس دوی لاندینی څلور تنه ماذونان ټاکلی دی.

(۱) شمعون (۲) جدعون[3] (۳) کجین (٤) نعیم

د څېړن کارو تر مخې نعیم هم هغه د ے چې په څلورمې پېړۍ کښې د قېس فطان وړ نیکۀ لیکلی شوی دی. مونږ دا باندنی حقائق د نظر لاندې ساتو او بېرته قیس بن یزید پله راځو. دلته مونږ د هغه جوت روایت لیکل هم ضروری ګڼو د کومې ترمخې چې دربار رسالت ته د راغلی جرګې غړی د حضرت سلمان فارسی په وسیله د اعلان نبوت نه خبر شوی وو.

1 مؤلف پادری الټربحواله تاریخ نیازی قبائل
2 د توما رسول قبر په میلاپور (مدراس انډیا) کښې دے. د تومارسول غور ته د راتلو نه دا خبره په ډاګه کیږی چې دلته اسرائیلیان مېشته وو. لکه چې ابن بطوطه په خپله سفرنامه کښې د کنجی ګری (بنګلور) په بابله لیکی چې دلته یهود د پخوا وختونو راسې اباد راروان دی، د دې خلقو د اصلاح د پاره توما حواری په ۵۲ء کښې دلته راغلے وه. (اثرجان)
3 د دې عبرانی نوم معنٰی شکرګزارده. دا نوم په سلاطین 1، ب1 ایة 13 او نحمیاه ب7 ایة 3 کښې راغلی دے.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يو قول تر مخې دا جرګه څوارلسو سورو د بل قول تر مخې د څلوېښتو سورو او د درېمې وېنا تر مخې د دوه اويا سورو وه. بل طرف ته اخوند درويزه روايت کوی چې دا جرګه د قام په اوويا مشرانو مشتمله وه. دغه شان د دې جرګې د ستر مشر نوم اشجع هم روايت شوے دے.

د قېس پټهان مؤلف[1] د اسماء الرجال د ګڼو رواياتو په رڼا کښې د قېس بن يزيد شجره دا رقمی ليکلې ده.

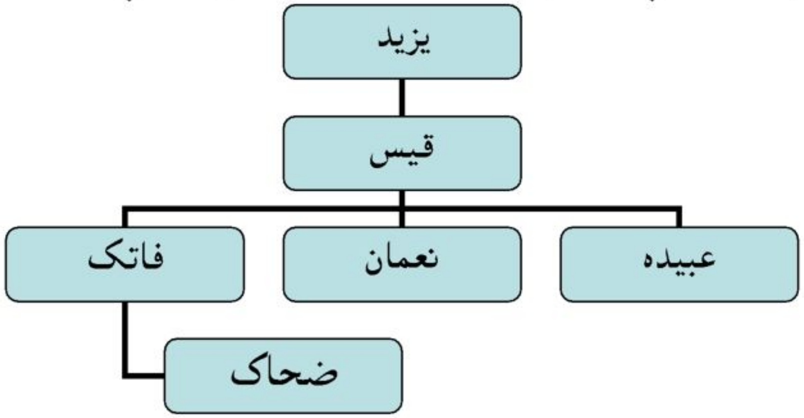

دا خو وهٔ د قېس په بابله د مختلفو رواياتو وئينه (تذکره) خو تر څو چې د افغانانو د اسلام د راوړلو خبره ده. په دې لړ کښې يو بل روايت هم بيان شوے دے. د "پټه خزانه" مؤلف د کليد کامرانی نومی کتاب په حواله د شيخ احمد بن سعيد لودهی د تاريخ نه نقل کړی دی چې

1 مسعودالحسن خان روهيله.

"شيخ رضی لودهی د شيخ حميد لودهی ورارهٔ وهٔ. چې کله حميد لودهی د ملتان واکمن شو نو رضی لودهی ئې پښتونخوا ته ولېږلو چې د غرو خلقو ته د اسلام بلنه ورکړی".

اوس مونږ د دې ټول بحث د تضادونو، توپيرونو او د رواياتو په مختلفو طريقو سره د سماع بېلونه (تجزيه) کوو. او په دې ټولو تضاداتو کښې د تطبيق هڅه کوو.

(۱) د ټولو نه وړومبې خبره خو دا ده چې دا ضروری نهٔ ده چې قيس بن عيص او قيس بن يزيد د يو سړی نومونه وی. کيدی شی چې دواړه د يوې جرګې دوه نوموړی مشران وی ځکه چې د اخوند درويزه د روايت تر مخې دربار رسالت ته راغلی جرګه په اويا قامی مشرانو مشتمله وه.

(۲) د پښتنو په ټولو قبيلو کښې د پخوا نه دا دستور راروان دے چې د بعضو خلقو د خپل نوم نه علاوه هم څو څو نومونه وی. دا نومونه کله کنيت کله لقب او کله د يو وصف يعنی عادت له کبله ايښودی شوی وی. دغه شان د يوې سيمې سره له تعلق، کسب او نيازبين والی (اکلوتا) له کبله هم د بعضو خلقو ګڼ نومونه وی.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۳) په دربار رسالت کښې د حاضرې جرګې د ستر مشر نوم د قېس[1] نه علاوه اشجع هم روایت شوے دے. دا یو خالص عربی نوم دے. چې اسم تفضیل د. کیدی شی دا د قېس لقب وی. دغه شان اشجع د افغانانو د جرګې په عربستان کښې بدرګه هم کیدے شی. ولې د روایت د ساده مفهوم سره سم اشجع د قېس په شانی د جرګې یو نوموړے غړے وۀ. دلته مونږ د هغه قامی یادونې (روایت) څرګندونه ضروری ګڼو چې د رسول پاک د عمر د اخری کلونو په مهال پښتانۀ د ایرانیانو سره په مبارزو بوخت وو.

(٤) تر څو چې د قیس فطان یا بطان نه د قیس عبدالرشید پورې د شجرې تعلق دے. دا قیاس ته زیاته ورته او حقیقت سره سمه ده. د دې نه مونږ ته د ''پټه خزانه'' د بعضو روایاتو د رښتیا اتقان هم تر لاسه کیږی. ځکه چې په دې کښې د شرخبون بن سربن د ځیګنې کال ۳۰۵ هـ او تلین ٤۱۱ هـ لیکلی شوے دے.

(٥) په بعضو شجرو کښې د غورغشت او بیټ په بابله د میرات یادونه (روایت) دغه شان د سربن په اولاد کښې د شرخبون په بابله د میرات یادونه مونږ ته د افغانانو په

[1] د پوهاند عبدالحی حبیبی صېب د څېړنې تر مخې قېس په اصل کښې د پښتو ژبې کېس دے چې د کندهاری وېنا سره اړه لری. معنی ئې فهیم او صاحب بصیرت ده. په دریاب لغت کښې دا اسم مذکر لیکلے شوے دے چې معنی ئې عزت، ابرو، پت ده.

مینځ کښې زړې میرځمنې په نخښنه کوی. دا بدې به زیاترې د قبیلو په ذیلی خیلونو کښې وې. د دې بنیادی وجه دا ده چې د افغانانو په خپل منځ کښې تربورولی زیاترې د تاوٴ تریخوالی باعث ګرځی. د بده مرغه افغانانو کښې د دې ټکی تش نوم هم د بغض او دښمنۍ علامه ګرځېدلې ده.

(٦) د عام یادونې تر مخې افغانانو ته د بعثت نبوی خبرتیا د خالد بن ولید په وسیله شوې وه. خو په بلې یادونې کښې دا زیرې دوی ته حضرت سلمان فارسی کړے وۀ. دا یادونه قیاس ته زیاته ورته ده. خو د وړومبنۍ یادونې په لړ کښې دا حقیقت د نظر وړاندې لرل پکار دی. چې قریش د خپل وخت نوموړی سوداګر وۀ. د دوی تجارتی اړیکی د فارس او د روم سره وې. بلې خوا ته زمونږ دا دریځ دے چې افغانان اسرائیلیان دی او دغې نوم سره د سوداګرۍ ټکی د وړومبۍ ورځې نه تړلے راروان دے. په داسې حال کښې مونږ د خالد بن ولید په وسیله افغانانو ته د بعثت نبوی د خبرتیا تصور کولے شو. د راجح روایت تر مخې حضرت خالد قریش وۀ. په بعضو افغانی تاریخونو کښې چې د ستاسو کومه اسرائیلی شجره لیکلې شوې ده د هغې تصدیق یا تائید د مکملی څېړنې

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بېلوني (تجزيې) نه پس کېدے شي. دا شجره بعضو کتابونو کښې په لاندينى شکل نقل شوې ده.

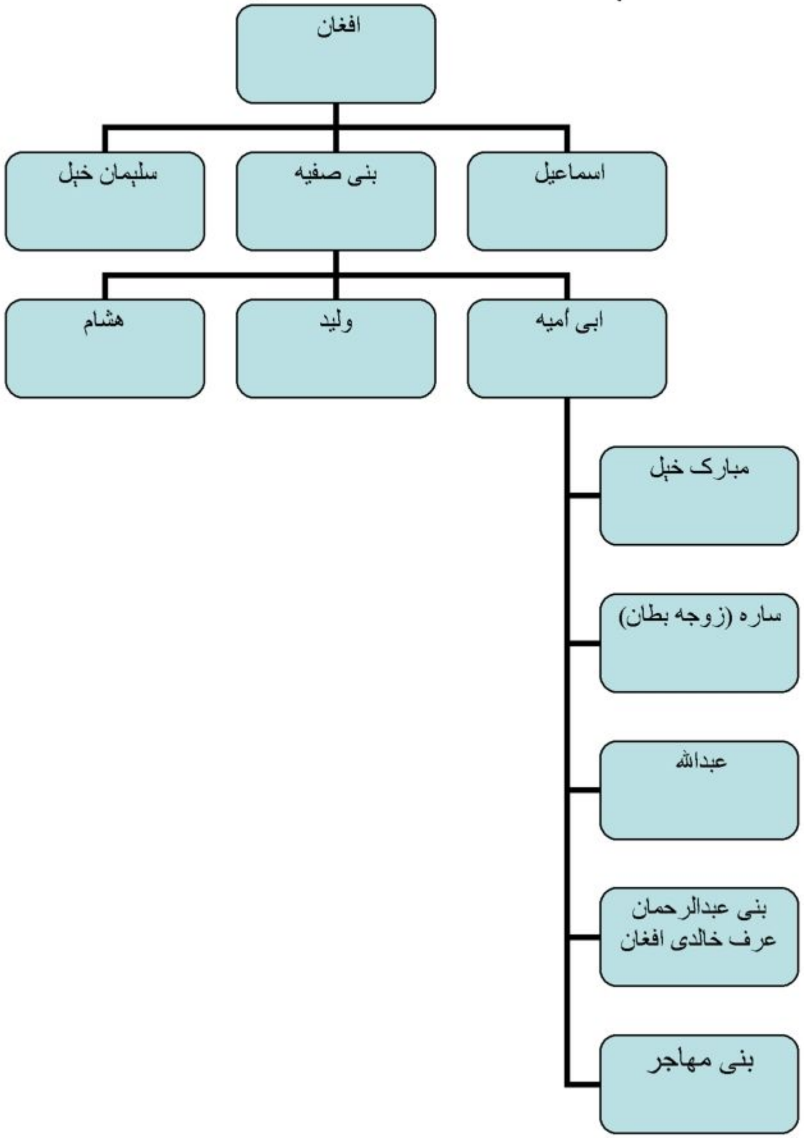

اصل کښې دا شجره مونږ ته هغه عربی خېلونه په ګوته کوی چې د مختلفو وجوهاتو له کبله د افغانیت په رنګ کښې رنګ شوی دی. دې شجره کښې مېرمن سارا د بطان ټبر لیکلې شوې ده.

(۷) تر څو چې د پټې خزانې د روایت په اړه خبره ده دا په ګڼو حوالو سره ځان له او جوت دے. په ظاهره دا روایت د قیس د روایت نه په غندنه ښکاری. خو په اصل کښې داسې نهٔ ده. په دې لړ کښې مونږ ته د ټولو نه وړومبے دا حقیقت منل پکار دی چې قیس د ټولو افغانانو نیکهٔ نهٔ وهٔ[1] خو د خپلې زمانې په ټولو افغانانو کښې سر لوړ رتبه ضرور وهٔ. د اخوند درویزه مطابق دربار رسالت ته د راغلې جرګې غړی اویا (۷۰) ملکانان وو. چې ظاهره ده دا به د خپل خېل یا قبیلې مشران وو. دغه شان په افغانی تواریخو کښې د پښتنو د ذیلی خېلونو شمېر په لاندینی ډول دے.

(۱) کړلانی ۱۲۰ (۲) سړبنی ۱۰۵ (۳) غورغشتی ۹۵ (٤) بیټنی ۷۷

(۸) اګرچې د یو اسرائیلی قام په حیث، افغانانو د خپل وړنیکانو دینی دندی تر یو وخته د بې کوره اوسېدو له

[1] د دې دريځ اظهار روښان خان هم کړے دے.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغان قبائلو کښې جذب شوی دی. لکه د دړاوړ بروهیانو رئیسانئ قبیله له اصله سپین ترین دی یا د بلوچو مینګل قبیله چې په اصل زیړ ترین دی. دغه حال د لنګا او تمن قبیلو دے په دوی کښې بعضې قبائل د غزنوی لښکرو په ضد د انندپال او جے پال د لښکرو ملا تړ وو.

کبله پرېښې وې خو د توحید اغېزې د دې قام په نفسیاتو او دود دستور په هره زمانه کښې پاتې شوې وې. په دې وجه مونړ وئیلی شو چې د دربار رسالت نه د راغلی جرګې د برکاتو په وجه زیاترو افغانانو اسلام راوړے وۀ. خو بعضو قبیلو او خېلونو د عقیدې له یوشان والی له کبله کۀ څۀ هم د دغه دین په ډاډ غندنه نۀ وه کړې خو قبلوۀ لو کښې ئې وخت ضرور اغستې وۀ.

دا توقف بیا د شیخ حمید لودی[1] په تبلیغی هڅو او وروستو د محمودغزنوی د واکمنۍ له کبله په پوره توګه له منځه تلے وۀ. په دې لړ کښې مونړ د کتړ قبیلې نوم اغستے شو، چې دا یوه افغانۍ قبیله ده، خو د محمود غزنوی په وخت کښې د اسلام راوړلو له کبله په اعواڼ[2] قامیت کښې شمېرلی شی. دوېم بېلګی ئې نون ولد ینی ولد دانی دے. اوس دا قبیله له راجپوت[3] قبائلو نه شمېرلی شی. دغه شان په لرغونی ورځو کښې ډېرې افغانې قبیلې د پښتونولۍ له ولقې نه وتلی او په غېر

[1] ۳۷۳هـ

[2] اعواڼ د ګډو نسلون د غنډ نوم دے. دې غونډ د اعواڼ قامیت تشکیل کړے دے. دا هغه نسلونه دی چې د کابل له خوا د راغلی اسلامی غورځنګونو مرستې ئې کړې وې.

[3] د راجپوت تصور په اتمه صدی عیسوی کښې هغه وخت رابرسېره شو چې کله هندومت ته د خپل مذهب د بقا د پاره د ساتندویو اړتیا پېښه شوه. دا یو خونده ور حقیقت دے چې هم دغه قبیلې به د راجپوت جوړېدو نه مخکښې مذهباً میلچهـ ګڼلې شوې.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېمه برخه

ځنګه چې مونږ په وړومبۍ برخه کښې د پښتنو د نسلي څېړنې په لړ کښې د مختلفو وړاندېزونو جاج واغستو او ورسره مو د پښتو ژبې په بابله يو غېر جانبداره رائې ويونکو ته وړاندې کړه. دلته مونږ يو وار ئې بيا د خپل دې دليل اعاده کوو. چې کله اسرائيلي قبائل د آشوريانو او بابليانو د واکمنو په مهال د بې کوره کېدو نه پس د ماديانو په سيمو کښې مېشته شوي وو. نو د هغه وخت د لويو ژبو په بنسټ ئې يوه نوې ژبه وضع کړې وه.

د نوميالي ژب پوهان ميکسي مولر په خيال "له سنسکرت څخه هم د مخه يوه زړه ژبه موجوده وه چې ادې ته پکښې موير (Moer) وئيلي کېدهٔ. دا ژبه د ټولو اندوآريائي ژبو مور وه"

دغه شان مدهيه په سنسکرت کښې د (ملا) په معنی ده. د دې کلمې دوېمه لاژمې معنی منځنۍ او متوسط کيږي ځکه چې ملا هم د وجود منځنۍ برخه ده.[1]

دا کلمه د انګرېزۍ د مډ (Mid) سره هم ارتباط لري په دې حساب مونږ ميدی (مادی) ژبې منځنۍ او متوسط ژبې بولو دا هغه ژبې دي چې د ايراني او هندي (پارسيک او هنديک) تر منځه وئيلي کېدې. لکه په مادي ژبه کښې به

[1] په حواله د صديق الله رښتين صاحب

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپې ته سپاکه وئیلی کېدهٔ، دغه شان ''موير'' سره نزدې کلمه نن صرف په پښتو کښې د مور په شکل پاتې ده. [1]
دا حقیقت د پښتو ژبې د پاره د ویاړ باعث دے. چې دې ژبې بې د څهٔ توپیره د آریک ژبو په څنګ ټولو لرغونی ژبو له په خپل لمن کښې ځاے ورکړے دے. کهٔ هغهٔ د لرغونی سامی ژبو کلمې دی کهٔ د دړاوړی او کهٔ د لرغونی ترکی.
اوس مونږ د دې ژبو یوه لنډه پېژندګله قلم ته سپارو.

سومیری:

دا ژبه د دجلې او فرات په کڅو کښې اندازاً ۴۰۰۰ق م وړاندې زېږېدلې وه. دا د اهل سومیر قامی ژبه وه. څېړن کارو تر دې وخته د دې ژبې اصل نهٔ دی ترلاسه کړی. اګرچې دا د یورال ـ آلټک (Ural-Altaic) [2] ژبو سره څهٔ قدرې لنډې اړیکې لری خو دا کافی نهٔ شی ګڼلی دغه شانی دا د ژبو د قواعدوضوابطو په لړ کښې سامی او انډویورپی ژبو سره هم سمے نهٔ لری. هم له دې وجې دا د ژبو دټبرونو نه ځان له یو منفرد حېثیت لری.

[1] په حواله د صدیق الله ریښتین صاحب

[2] دې کښې ترکیزی، دړاوړی، براهوی او بانتوا وغېره ژبې شامل ګڼلی شی. (Turkic)

کله چې اکادیانو د سومیریانو سره ثقافتی اړیکی سېوا کړی نو اندازاً ۳۰۰۰ ق م اکادی ژبې د سومیری ځاے اونیولو. په دغه مهال دا ژبه (سومیری) د ژوند په خاص اړخونو لکه تر مذهبی رسوماتو محدوده پاتې شوه. د څېړن کارو په خیال د لیکلو فن د سومیریانو ایجاد دے.

ګیلکی:

دا ژبه د قطبی غربی ایرانی ژبو ولقې سره اړوند لری. چې دا وخت په ګیلان ولایت (ایران) کښې وئیلی شی. ګیلکی په درې وېنا ګانو کښې وېشلې ده. دا ژبه معیاری فارسی سره د ګرامر په لحاظ څهٔ قدرې توپیر هم لری. پخوانو لیکوالو دا ژبه په تبرې یاده کړې ده. د نورو ایرانی ژبو په نسبت دا د پښتو سره زیات یو والے لری.

آزربائی جان:

د ژبه د ترکک (Turkic) ټبر قطبی څانګې سره اړوند لری. په خپل کور دا په پنځو څانګو وېش ده. آزربائی جائی قطبی، آزربائی جائی سئیلی، کاشکی (ایران)، خلج (ایران) سلجوق (ایران)
دا د آزربائی جان (وطن) اکثریتی ژبه ده.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

لری:

د دې ژبې بل نوم محلی دی. دا لرغونۍ ژبه په همدان کښې وئیلی کېده. چې د مادیانو د ژبې سره ئې اړوند لرلو.

فارسی:

دا د پرسا (Parswa) قبیلی قامی ژبه وه. دې قبیلې په ایران باندې د 550 نه تر 330 ق م پورې واکنی کړې وه. د دې ژبې تعلق د انډوایرانی ټبر سره دی. دا د لرغونۍ ایرانی ژبو د دوو برخو نه دویمه برخه ده. چې وړومبی برخه ئې اوستا ده. لرغونۍ فارسی د هنحامنشیانو دولتی ژبه وه. چې د 600 ق م نه تر 300 ق م پورې واکمنۍ دوام لرلو.

اوستا:

دا د مشرقی ایرانی خاندان سره تعلق لری. په مخکنی وختونو کښې دا ژبه د اراکوسیا (سیستان) باختر، ګدروشیا (بلوچستان) وغېره علاقو ژبه وه. اوس د مجوسیانو مذهبی ژبه ده. دا د قدیمی ایرانی ژبو سره ربط لری. چې اندازاً تر 1400 ق م لرغونه ده.

سنسکرت:

دا کلمه په اصل کښې سمسکرته (Samskrta) ده چې معنی ئې سمې خبرې دی. په دې لحاظ دا ټکی په پښتو کښې سمې کړتی دی، چې ښېخی یو شان معنی لری. د دې ژبې لرغونتوب 1500 ق م بیانیږی. اګرچې د دې ژبې اړوند د انډوآرین ټبر سره بیانیږی خو د ساخت په لحاظ ځان له حېثیت لری. د سنسکرت، اوستا ژبې سره نزدې اړیکی دی. په ویدک سنسکرت کښې د هندو مت مذهبی صحیفې لیکلی شوی دی، چې د ټولو نه زوړ شکل ئې رګویدا دی. د دې ژبې صرفی، نحوی قواعد پانینی مرتب کړی وو.

میدی:

دا یوه لرغونۍ ایرانۍ ژبه ده چې د شمال مغربی ایرانی ذیلی ټبر سره اړوند لری. په دې کښې آزری، ځاځکی، مازندرانی، ګیلکی، کردی او بلوچۍ ژبې شامل دی.

براهوی:

دا ژبه د دړواړی ټبر سره اړوند لری. چې د پاکستان په بلوچستان صوبه او د افغانستان په کندهار ولایت او د ایران په سیستان ولایت کښې وئیلی شی. د براهویانو مینګل، رئیسائی او د دهوار ټبر یوسف زئی په خونه افغانان دی.

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

سندهي:

د نوی څېړنو تر مخې دا ژبه د سنسکرت نه لرغونه ده. چې د راجح قول مطابق دا د ډارډک ډلې د کشمیرۍ او لهندا ژبو سره زیات نزدېوالے لری. دا ژبه د پاکستان په صوبه سندهـ او بلوچستان کښې او د انډیا په راجهستان، ګجرات، مهاراشټر او ممبۍ په سیمو کښې وئیلی شی.

سامي:

د ژبو دا ټبر هم لکه د انډو یورپی ټبر په شان په ګڼو ژبو مشتمل دے. چې د ایفروایشیاټک ټبر په نوم پېژندلی شی. چې پکښې اکادی، عبرانی، آرامی، قبطی، ایتهوپیائی، فینیقی او عربی ژبې د یادولو وړ دی. اکادی هغه ژبه ده چې د سومیرۍ ځائے ئې نیولے وۀ. عبرانی د اسرائیلیانو قامی ژبه ده. آرامی د خپل وخت د لیک لوست په حواله نامتو ژبه وه. د هغه وخت ګڼو متمدنو قامونو به خپلې ژبې په آرامی خط کښې لیکلی. قبطی د فراعینو مصریانو قامی ژبه وه. عربی د نن وخت د متمدنه دنیا په لویه برخه وئیلی شی. دا داسې ژبه ده چې پکښې د انجذاب او پرمختګ پراخه صلاحیتونه موجود دی. هم په دې وجه ئې د لیک لوست په حواله سره د دنیا په ګڼو ژبو جوتی اغیزې غورزولی دی.

اوس مونږ د پښتو ژبې د دنیا د نورو ژبو سره روابطې جدول لوستونکو ته وړاندې کوو.

پښتو	دراوړی (ټبر)	نوعه	پشتو لفظ کا مفهوم
بدی	بدی	براهوی	دشمنی
بدل	بدل	براهوی	
ډُزې	ډزی	براهوی	جھوٹ بات
ډنګ	ډنګ	براهوی	سُرنا
بېړۍ	بیړے	براهوی	کشتی
دلاسه	دلاسه	براهوی	حوصلہ دینا
دیګ	دیګ	براهوی	
دود	دود	براهوی	رواج
دروازه	دروازه	براهوی	
ډُړا	دُړ	براهوی	ڈھول
دنګ	دنګ	براهوی	لمبا
اروا	اروا	براهوی	روح
دېوال	دیوال	براهوی	دیوار
ازار	ازار	براهوی	پریشان / مسائل
بندی	بندی	براهوی	قیدی

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاکو	چاکو	براهوی	چاقو
ډنډ	ډنډ	براهوی	جھیل
ډنډ	ډنډ	براهوی	جرمانہ
دروغ	دروغ	براهوی	جھوٹ
دریغه	دریغ	براهوی	کلمہ تاسف، صرفہ

پښتو	دراوړی (تېر)	نوعه	پشتو لفظ کا مفہوم
چا	چا	سندھی	ضمیر استفہام
ډیوا	ډیو	سندھی	دیا
برمانړو	مانړو	سندھی	آدمی
وده	ودھ	سندھی	بڑھوتری
تبر	تبر	سندھی	کلہاڑی
تپوس	تپوس	سندھی	عیادت
تورزن	تورزن	سندھی	بہادر
سپک	سیپک	سندھی	ہلکا
ډنډ	ډنډ	سندھی	جرمانہ
جوته	جوتھ	سندھی	پس خوردہ
داړه	داړو	سندھی	رہزنی
نغاره	نغارو	سندھی	نقارہ

ناجوړه	ناجوړو	سندھی	بیمار
کپرۍ	کوپارو	سندھی	کوپڑی

پښتو	سومیری	معنی	پشتو لفظ کا مفہوم
تهٔ	ATTA	تم	مفرد کا مخاطب ضمیر
ګګ	Gagu	عمارت	بھڑوکا چھتہ
زوی	Zu	بدن کا میل کچیل	پیپ
زر زر	Zamar Zamar	اچانک، جلدی، فوراً	
ځمن	Zamanu	دشمن	
زابل	Zabbilu	رکاوٹ	نام
زوب	Zuabu	دریا	تر، نم، زیم
زیږی	Zayeru	گالی، بددلی	
زیرانی	Zayiranu	دشمنی، مخالف	
وار اوکه	Warka	بعد میں	
اودهٔ شو	Udesu	تنہا اکیلا	خواب کی حالت میں بھی انسان اکیلا ہو جاتا ہے

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوم	Ummu	بخار، گرمی، حرارت	کچہ، خام
ائبا	Usu	باہر نکلنا، فرار ہونا	فرار
ترل	Utaru	سلائی کرنا، اکھٹا کرنا	
اُور	rru	روشنی، دن	
تل	Tal	دانشمند، درخشاں	ہمیشہ
کډن	Kud/hu	وسائل، اسباب	سامان، عیالدار
مونږ	Me	ہم	
ګُور	Gur	بڑا	سیال، ہمسر،
باؤ	Bau	وہ عورت جو مردے کو واپس زندہ کرتی ہے	خیالی بلا
ګد	Gud	Strong Bull	بھیړ
اوګئ	Uggae	موت کا فرشتہ	جگہ کا نام
ځل	Zall-be	روشنی	روشن، چمک
سر	Sur	چوٹی	پہلا، چوٹی، طرف
څۀ	Sa	What	پشتو میں فقرے کے ابتدا میں آتا ہے۔

کُرم	Kurum	Grand	جگہ کا نام
الوتل	Alluttu	آسمان، فلکیات	ہوا میں اُڑنا
اسمار	Asmaru	اسلحہ برائے جنگ	نوم
کلے	Kili	جائے محبوس	چند گھروں پر مشتمل آبادی
ایله	ela	Apart from	اتنا، تھوڑا، قید سے خلاصی
ګډ	Gadu	کے ساتھ	باہم مشترک
خیرل	Seru	میدان جنگ	چھیڑنا
هلک	Alik Maspartu	ایجنٹ، نمائندہ	لڑکا
هلک	Alik Seru	فوج، ملٹری	لڑکا
زوزاد	ZuZu	سومیری کرنسی کا آدھا	نسل، اولاد
زمبور	Zumboo	مکھی	سرخ مکھی
تکل	Takalu	حوصلہ	تلاش
اتل	Etlu	جنگجو	بہادر
اړم	Arrammu	Ramp (UK) A raised Strip	

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکو	Daku	Kill	ڈاکو
هسه	Hasa-u	بے عزتی کرنا	ارادہ
سم سره	Sum_serru	Plant Snake	

پښتو	سامي (عبر)	نوعه	پشتو لفظ کا مفہوم
پټ	پتهوم	قبطي	گودام
رژه	الرز	عربي	چاول
اله	اِله	عربي	کلمہ تعجب
ها (هغه)	ها (هذا)	عربي	مشارالیہ کے تعین کیلئے اسم اشارے کا کلمہ لاحقہ
شلم	Shulm	اکادي	صحت
بولاق	بولاق	قبطي	شہر کا نام
بی له	Bala	اکادي	کے بغیر
بی له	Bila	عربي	کے بغیر
خوړ	خور	عربي	نہر
ځلمي	زلمي	عربي (شامي)	جوان
طبخي، تبخي	طباخ	عربي	توا

جیني	جن	عربي	پوشیدا
مه	مه	عربي	کلمہ نہی
واک	واق	عربي	اختیار
اتمان (نوم)	عثمان	عربي	معرب شکل
پړق	برق	عربي	روشنی، چمک
باو	بووبا	قبطي د مصریانو په عقیده د مرګ نه پس د انسان همزاد	بچوں کے ڈرانے کیلئے تصوراتی بلا
نا (ونه، دینه) ترنم	نون (ترنم)	عربي	حروف ترنم
غدو	عدو	عربي	ڈاکو
زرغا	زرع	عربي	تروتازہ
مالوچ	محلوج	عربي	کپاس
جونا (جوناخیل)	جونا (نوم)	عبراني	یونس کا عبرانی نام
ایتمر	ایتمر (نوم)	عبراني	ایتمر خیل
امیل	امیل (نوم)	عبراني	نام

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

له	لے	عبرانی	حرف جر
یشول	مبوشل	عبرانی	ابالنا
درک	درک	عبرانی	معلوم کرنا
میزر	میزران	عبرانی چٹائی	دوپٹے، چادر، وہ پودا جس کے پتوں سے چٹائیاں بُنی جاتی ہیں۔
کوم	کما	عبرانی	کون / کس
لامبل	لمبیتا	عبرانی	نہانا
تیمر (نوم)	تمر (نوم)	عبرانی	نام
ارنیے	ارن	اکادی جرم، گناہ	لالچی
شر	شر	اکادی هوا (باد)	ہوا میں تیر کے گزرنے کی اواز
څهٔ	Su	اکادی/عبرانی Which, That, The one of	کون، جنہیں
کودی	کدورو	اکادی	بڑا بیٹا
کریکی۔	کِر، کِری	اکادی	غلہ رکھنے کا کمرہ

		باغ، باغیچه	
سړے	Sarru	اکادی بادشاه	مرد
خارم	نتسارم	اکادی رکھنا، حفاظت کرنا	لفظاً اور معناً ہم معنی ہیں
په شا	پشاتم	اکادی مٹانا	بھول، پیچھے
بطه	Bato	سریانی	بطخ
ببر	Bebro	سریانی	شیر
بیش	Bisho	سریانی	بُرا (صفت)
بوزغلی	Bozar'e	سریانی	تخم
باز	Bazo	سریانی	شاہین
برګه	Burgo	سریانی	مینار
سم	Sem	سریانی	دایاں، سیدھا
ځمن	Dijmin	سریانی	دشمن
درمان	Darmono	سریانی	طبی دوائی
دستور	Dastur	سریانی	قانون، رواج
ای	e	سریانی	ہاں
ګازره	Gizaro	سریانی	گاجر

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوا	Hawa	سرياني	موسم
خيل	Khaylo	سرياني طاقت	قبیلے کی ذیلی شاخ
لري	Larwar	سرياني باہر	دور
رژه	Rezo	سرياني	چاول
شال	Shalo	سرياني	شال
و	W	سرياني	اور
يا	Ya	سرياني	یا
جينکۍ	Zhinkike	سرياني بیوی، عورت	لڑکی
ځلمی	Zlam	سرياني خاوند، مرد	جوان
ب (بې)	B	سرياني	ساتھ، میں، کی طرف سے
يل	Yala	سرياني لڑکا	بہادر
زوزاد	Zuzu	سرياني سکہ	نسل
کتل	Katwa	سرياني (کتاب)	دیکھنا
زيات	Zid	سرياني	زیادہ

پښتو	یورپي (تبر)	نوعه	پښتو لفظ کا مفہوم
پنډ	فنډ	انګلش An amount of money that is collected and kept for a particular purpose	یکجا، بار، وہ وزن جسے یا جانور اٹھائے، بوجھ
مېچن	مشين	انګلش	آٹا پیسنے کا دستی آلہ
جاج	جج	انګلش	جائزہ، مشاہدہ
ارټ	ایریګیشن	انګلش	ارہٹ
دیوال	وال	انګلش	دیوار
واده	Wedd	انګلش	شادی
لار	لاء	انګلش	قانون، راستہ
تندر	تندر	انګلش	آسمانی بجلی
لکه	لائک	انګلش	مثال کے طور پر
اګې	اِګ Egg	انګلش	انڈا
هیلن	Heal	انګلش	اُمیدوار

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

(صفت)		To make someone who is ill become healthy again, specially by prayers	
سپیلنۍ	سپل Spell	انګلش خاص الفاظ یا اعمال سے فرد، حالات، ماحول پر اثر ڈالنا،	ہرمل
لیوهٔ	Leo	انګلش	شیر
ستر	ستراپ	یونانی گورنر	بڑا
ملغلره	Margaritari	یونانی	موتی
ستوری	Asteri	یونانی	ستارہ
پرون	Paron	یونانی، حال	کل (گزشتہ دن)

پښتو	ترکی (تہبر)	نوعه	پشتو لفظ کا مفہوم
زئی	زو	چینی	بیٹا، خاندان
پوزه	پزه	چینی	ناک
اشر	اشر	ترکی	کھیتی باڑی میں باہمی تعاون
اولس	اولس	ترکی	عوام
بیرغ	بیرغ	ترکی	جھنڈا
برمته	برمته	ترکی	غصب کرنا
یرغل	یرغل	ترکی	حملہ
زرغونه	زرغونه	ترکی	سبزہ، کھلنا
اور ته	اورت	آزربائی جانی	عورت
بختور	بختور	آزربائی جانی	خوش بخت
بدرګه	بدرګه	آزربائی جانی	بدرقہ
بولګه	برګه	آزربائی جانی	نشانی
بوخخه	بوخچا	آزربائی جانی	لحاف
توت	توت	آزربائی جانی	شیشم
توتی	توتی	آزربائی جانی	طوطی
تاووس	تاووس	آزربائی جانی	طاؤس

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

تلوسه	تلواسه	آزربائی جانی	عجلہ
تمبل	تمبل	آزربائی جانی	سست
تالان	تالان	آزربائی جانی	غارت
پوک	پوک	آزربائی جانی	کھوکھلا، احمق
پیاله	پیاله	آزربائی جانی	
درزی	درزی	آزربائی جانی	خیاط
سابون	سابون	آزربائی جانی	صابون
چینار	چینار	آزربائی جانی	چنار
ګلاپ	ګولاپ	آزربائی جانی	گلاب

پښتو	ایرانی (تبر)	نوعه	پشتو لفظ کا مفہوم
بل	بلکه	ګیلکی	شعلہ
جد	جد	ګیلکی	خندق
کرک	کرک	ګیلکی	بٹیر
سره مل	سرمال	ګیلکی	ہمسر
مور	مار	ګیلکی	ماں
بنوشه	ونوشه	ګیلکی	بنفشہ (پودا)
کونځله	کنجی	ګیلکی	نباتاتی دانے

درزی	درزمون	ګیلکی	خیاط، درزی
وهه	وا	ګیلکی	باد
ورون	رون	ګیلکی	ران
زوم	زوما	ګیلکی	داماد
کوتر	کوتره	ګیلکی	کبوتر
ګازره	ګزر	ګیلکی	گاجر
للمه	لیلم	ګیلکی	بارانی زمین
وریت	یوریشت	ګیلکی	بریان
وابښه	واش	ګیلکی	علف
واوره	ورف	ګیلکی	برف
ویښ	ویشار	ګیلکی	بیدار
غټ	ګټ	ګیلکی	بزرگ، عمر رسیدہ
وړم	ورمه	ګیلکی	ساتھ لے چلنا
وینم	وینم	لری / محلی	دیکھنے کے مصدر سے فعل حال ہے
تلوسه	تلوسه	لری / محلی	بے قراری
اوښکې	اوش	لری / محلی	اشک
مکړه	مکره	لری / محلی	کرنا کے مصدر سے امر نہی ہے

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوخ	لوط	لری / محلی	ننگا
کړے	کری	لری / محلی	کرنا کے مصدر سے حال مخاطب کا فعل
خونه	خون	لری / محلی	خون
مینه	مون	لری / محلی	پیار، محبت
تهٔ	تهٔ	لری / محلی	صیغہ مخاطب، آپ ، تم
کړم	کرم	لری / محلی	کرنا کے مصدر سے حال متکلم
مهٔ کوه	مکه	لری / محلی	امر نہی

پښتو	سنسکرت	پشتو لفظ کا مفہوم
لېور	دیور	دیور
زوم	جاماتر	زرماتر
مخ	مکھرا.مکھ	چہرا
څانګه	شاکھا	شاخ
ورځ	روج	روز
شپه	شپا	شب
میاشت	ماس	ماہ

زمکه، لته	جماکه	زمین
ژبه	جبیها	زبان
سپین	سپیتا	سفید
شړشم،غندل	سرشپ	سرسوں
موټې	متھہ ، مشت	مشت
نوک	نکھہ	ناخن
تنده	ترشتا	تشنگی
څکل	چھکنا	چکھنا
اس	اشو	اسپ (گھوڑا)

پښتو	اویستا	پشتو لفظ کا مفہوم
اسره	آسره	اُمید
پیرے	پیریکا	جن،بھوت
اس	اسپ	گھوڑا
باران	باران	بارش
اوښکې	اشک	آنسو
برخه	بهره، برخ	حصہ
خم	خم	خم
ماستهٔ	ماست	دہی

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

اژدها	اژدر	اژدہا
شړشم	شړشف	سرسوں
اوبهٔ	آب	پانی
خر	خر	گدھا
ماښام	شام	شام
پښتو	فارسی	پشتو لفظ کا مفہوم
پیغور	پیغار	طعنہ
پلمه	پلمه	عذر، مکر، فریب
تک تور	تاروتار	اندھیرا
تلوسه	تلواسه	بے قراری
تغاره	تغار	تغار
تندر	تندر	آسمانی بجلی
دروغ	دروغ	جھوٹ
ملخ	ملخ	ٹڈی
زنه	زنخ	توڑی
برمه	برمه	اسم آلہ
برخه	برخ	حصہ
تس	تس	اسم صوت
پیغله	پیغله	دوشیزہ

ثاښت	چاشت	چاشت
پلندر	پدندر	سوتیلا باپ
رښتیا	راست	سچ
مار	مار	سانپ
ږلۍ	ژاله	ژالہ باری

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوېستا او سنسکرت سره متقابل د پښتو ژبې منفرد تګ لاره

پښتو	اوېستا	سنسکرت	پشتو لفظ کا مفہوم
لېور	ایور	سنسکرت	دیور
سخر	هوسر،خسر	سوسر	سُسر
زوم	زرماتر	جاماتر	داماد
مخ	رُخ	مکهه مکهڑا	چہرہ
غوږ	گوش	کرنه	کان
اور	انگار، آتش، آتهر	اگنی، آگ	آگ
څانگه	شاکها	شاخ	شاخ
خر	خر	کهر	گدھا
زنگون	زانو	جانو	گھٹنا
ورځ	روز	روج	دن
میاشت	ماه	ماس	مہینہ
څرم	چرم، چام	چرم،چمڑا	چمڑا
سپین	سپتا	سپیتا	سفید
غر	گیری	گیری	پہاڑ

څنگل	بازو	باهو	بازو
ماښام	شام	شام	شام
غنم	گندم	گودهوم	گندم
ښهٔ	خوب	شبهه	اچھا،خوب
کر، کرنه	کشت، کاشت	کرشتی	کاشت
سل	صد	شو، سو	سو(عدد)
غریوے	گریو	گریوا	
خواښې	خوش دامن	ساس	ساس
لوشل	دوشیدن	دوهنا	دوھنا
څکل	چشیدن		چکھنا
ورېدل	باریدن		برسنا
گرېدل	غریدن	گرجنا	گرجنا
څاښت	چاشت		چاشت
پلندر	پدندر		سوتیلا باپ
زنه	زنخ		توڑھی
رښتیا	راست		سچ
شودهٔ، پی	شیر	کشیر	دودھ
پنځهٔ	پنج	پنکه	پانچ

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم	دهم	دیشم	دس
پلیت	پلید	ملیچھ	ناپاک
مچ	مکس	مکھی	مکھی
تنده	تشنگی	ترشتا	پیاس

G2cHaplogroup

haplogroup :In molecular evolution, a **haplogroup** (from the Greek: απλούς, *haploûs*, "one fold, single, simple") is a group of similar haplotypes that share a common ancestor having the same single nucleotide polymorphism (SNP) mutation in both haplotypes. Because a haplogroup consists of similar haplotypes, this is what makes it possible to predict a haplogroup from haplotypes. A SNP test confirms a haplogroup. Haplogroups are assigned letters of the alphabet, and refinements consist of additional number and letter combinations, for example R1b1. Y-chromosome and mitochondrial DNA haplogroups have different haplogroup designations. Haplogroups pertain to deep ancestral origins dating back thousands of years.

In human genetics, the haplogroups most commonly studied are Y-chromosome (Y-DNA) haplogroups and mitochondrial DNA (mtDNA) haplogroups, both of which can be used to define genetic populations. Y-DNA is passed solely along the patrilineal line, from father to son, while mtDNA is passed down the matrilineal line, from mother to offspring of both sexes. Neither recombines, and thus Y-DNA and mtDNA change only by chance mutation at each generation with no intermixture between parents' genetic material.

G2c:G2c is a major Y chromosome haplogroup, and yet unique: It has a very high frequency in Ashkenazi Jews, and shows strong evidence of a very recent settlement in Europe. The TMRCA (time until most recent common ancestor) appears to be around 1100 CE for this close group of Ashkenazi Jews. It is rare outside of northern Europe but there is recent evidence that this haplogroup is also found in certain Lebanese Christian populations originating from southern Syria and it has been found in a single Turk from Kars Province in Turkey on the border with Armenia, a Pashtun from the area of Pakistan bordering Afghanistan in the Hindu Kush range, and a single Burusho from the Hunza Valley in the Karakorum Range in Kashmir. Recently, it was discovered that an

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

Egyptian and a Jordanian have values very similar to the Lebanese G2c group. It is confirmed that a sample from Sicily was G2c and the common ancestor between the Jewish group and this lone Sicilian match up to the time Titus brought the Jews out of Judea. This Jewish group could very well be Italic Jews (Italian Jews); which would explain why it was never found amongst Sephardi Jews (those with origins in Spain or Portugal) and would explain it's rather late arrival into Eastern Europe.

G2c presents more mysteries regarding its origin and distribution than virtually any other major Y haplogroup. Haplogroups that are rare in certain regions are more common in another, and have rather clear origins in other places where they are more commonly found. G2c has none of these obvious characteristics. It is most common by far in a region where it arrived very recently, but rare in other region including its likely area of origin. The distribution of G2c is sparse and dispersed, with almost no G2c haplotypes found in very large intervening regions. This pattern is unique among Y haplogroups.

The presence of G2c in these areas may be accounted for by several several separate theories, each with their own time scale. It does seem very likely that G2c originated in the Near East, in Anatolia or Syria, and spread both eastward and westward from there.

(Furthermore, 7%of Ashkenazi has the haplogroupG2c, which is extremely rare in the rest of the human population. It seems to be present in a small percentage in the Pashtuns in Afghanistan.

کتابیات

شمیره	کتاب	مصنف/مؤلف
۱	الفهرست (اُردو)	ابن ندیم
۲	تذکرة الابرار ولاشرار (فارسی)	اخون درویزه
۳	د افغانستان ملی تاریخ	قدرت الله حداد فرهاد
٤	دریاب (پښتو لغت)	قلندر مومند فرید صحرائی
٥	حیات افغانی	محمد حیات خان
٦	تاریخ فرشته (اُردو) محمد قاسم فرشته	ژباړه: عبدالحیِ خواجه ډاکټرعبدالرحمان
۷	فتوح البلدان (اُردو) احمد بن یحییٰ بلاذری	ژباړه: سیدابوالخیر مودودی
۹	جغرافیه خلافت مشرقی (اُردو) جی لی استرینج	ژباړه: جمیل الرحمان
۱۰	طبقات ناصری (اُردو) منهاج سراج	ژباړه: پروفیسر افتخار احمد
۱۱	موروج الذهب و معادن الجواهر (اُردو، جلد اول)	ابوالحسن بن حسین بن علی المسعودی
۱۲	افسانهٔ شاهان (اُردو) شیخ محمد کبیر بن اسماعیل حزیانی	ژباړه: ډاکټر سعود الحسن خان
۱۳	رحلة ابن بطوطه (عربی)	ابن بطوطه مصر چاپ
۱٤	تاریخ نیازی قبائل	محمد اقبال خان تاجه خیل
۱٥	تاریخ الافغان جدون	مظهر قدوس
۱٦	قیس پٹھان ایک تحقیقی مقالہ	سعود الحسن خان روهیله

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷	اسرار الافاغنه	ژباړه: سعود الحسن خان
	حسین ابن صابر	روهیله
۱۷	تاریخ خان جهانی و مخزن افغانی	نعمت الله هروی
۱۸	تاریخ مرصع	نوټونه: دوست محمد
	افضل خان ختک	خان کامل
۱۹	پشتون کون	پروفیسر پریشان ختک
۲۰	پشتو زبان اور ادب کی مختصر تاریخ	عبدالله جان عابد
۲۱	پښتانهٔ	ډاکټر حبیب الله تژی
۲۲	تاریخ ایران قدیم	محمد حیات
۲۳	پشتو ادب کی مختصر تاریخ	تاج سعید
۲٤	سندھی پشتو اُردو کے لسانی روابط	ډاکټر خالد خان ختک
۲۵	پشتون اپنی نسل کے آئینے میں	بهادر شاه ظفر کاکاخېل
۲۶	پښتو ادبي پوهنه	سحر ګل کتوزی
۲۷	هیون سانګ کا سفر نامه (اُردو)	ژباړه: یاسر جواد
۲۸	جاټ قدیم حکمران	ژباړه: صاحبزاده
	بی ایس ډاهیا	عبدالرسول
۲۹	تذکرہ پٹھانوں کی اصلیت اور اُن کی تاریخ	روشن خان
۳۰	پټه خزانه ، کابل چاپ	محمد هوتک
۳۱	روحانیان د مغلو تاریکیان	عبدالاکبر خان اکبر
۳۲	تواریخ حافظ رحمت خانی	دیباچه: پروفیسر محمد
	پیر معظم شاه	نواز طاهر
۳۳	د پښتنو قبیلو شجرې او مېنې	محمد عمر رونډ میاخېل
۳٤	تاریخ ختک (اُردو)	سرفراز خان عقاب ختک
۳۵	کتاب مقدس (بائبل، اُردو)	
۳٦	انټرنېټ	

Pukhto.Net

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library